

Ο ΕΦΗΜΕΡΙΟΣ

ΔΕΚΑ ΠΕΝΘΗΜΕΡΟΝ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΤΟΥ ΕΠΙΣΗΜΟΥ ΔΕΛΤΙΟΥ «ΕΚΚΛΗΣΙΑ»

ΕΤΟΣ ΙΗ' | ΑΘΗΝΑΙ, ΑΓΙΑΣ ΦΙΛΟΘΕΗΣ 19 | 1 ΜΑΪΟΥ 1969 | ΑΡΙΘ. 9

ΣΥΜΠΟΣΙΟΝ ΠΑΤΕΡΩΝ

ΚΛΗΜΕΝΤΟΣ ΡΩΜΗΣ

ΠΡΟΣ ΚΟΡΙΝΘΙΟΥΣ ΕΠΙΣΤΟΛΗ Α'

ιε'. 'Ο συγγραφεὺς τῆς ἐπιστολῆς.

1. Εἶναι ἰδιαιτέρως ἄξιον ἐξάρσεως τὸ γεγονός, καθ' ὃ οὐδαμοῦ ἐν τῇ Ἐπιστολῇ ἐμφανίζεται τὸ ὄνομα τοῦ συγγραφέως. Οὗτος σχεδὸν πάντοτε χρησιμοποιεῖ τὸ πρῶτον πρόσωπον, ἀλλ' ἐν τῷ πληθυντικῷ ἀριθμῷ. Ἡ γλῶσσα, τὸ ὕφος, ἡ καθόλου φραστικὴ διατύπωσις, ἡ ἔκθεσις τῆς σκέψεως καὶ τῶν ἰδεῶν, ἡ σύνθεσις καὶ οἰκοδομὴ καὶ τὸ ὅλον πνεῦμα, αἱ διδαχαί, τὰ χρησιμοποιούμενα γραφικὰ χωρία, πάντα γενικῶς τὰ στοιχεῖα διαρθρώσεως καὶ ἐπιοκοδομῆς, ἀποδεικνύουν τὸ ἐν ἰαῖο ν τῆς Ἐπιστολῆς καὶ ὅτι ἡ σύνταξις ταύτης ὀφείλεται εἰς ἐν α καὶ τὸν αὐτὸν συγγραφέα. Τὸν δεῦτερον ἤδη αἰῶνα ὡς συγγραφεὺς τῆς Ἐπιστολῆς ἀναγνωρίζεται ὁ Κλημῆς ὁ Ρώμης (92-100/1;). Ἡ πρώτη περὶ τούτου μαρτυρία ὀφείλεται εἰς τὸν οὕτω καλούμενον «Ποιμένα» τοῦ Ἑρμᾶ, ἔργον ἀποκαλυπτικόν, θεωρούμενον σήμερον ὡς τελειωθὲν περὶ τὸ 140 μ.Χ. Ὑπὸ τὴν μορφήν πρεσβύτιδος γυναικὸς ἐνεφανίσθη τῷ Ἑρμᾷ ἡ Ἐκκλησία, ἣτις ἐνεχειρίσατο αὐτῷ «βιβλαρίδιον», ἵνα ἀντιγράψῃ τοῦτο. Ἴδου καὶ τὸ κείμενον: «Πορευομένου μου εἰς Κούμας κατὰ τὸν καιρὸν ὃν καὶ πέρυσι, περιπατῶν ἀνεμνήσθη τῆς περυσινῆς ὁράσεως, καὶ πάλιν με αἶρει πνεῦμα καὶ ἀποφέρει εἰς τὸν αὐτὸν τόπον ὅπου καὶ πέρυσι. Ἐλθὼν οὖν εἰς τὸν τόπον τιθῶ τὰ γόνατα καὶ ἠρξάμην προσεύχεσθαι τῷ κυρίῳ καὶ δοξάζειν αὐτοῦ τὸ ὄνομα, ὅτι με ἄξιον ἠγήσατο καὶ ἐγνώρισέ μοι τὰς ἁμαρτίας μου τὰς πρό-

τερον. Μετὰ δὲ τὸ ἐγερθῆναι με ἀπὸ τῆς προσευχῆς βλέπω ἀπέναντί μου τὴν πρεσβυτέραν ἦν καὶ πέρυσιν ἐωράκειν, περιπατοῦσαν καὶ ἀναγινώσκουσαν βιβλαρίδιον. Καὶ λέγει μοι· Δύνη ταῦτα τοῖς ἐκλεκτοῖς τοῦ Θεοῦ ἀναγγεῖλαι; Λέγω αὐτῇ· Κυρία, τοσαῦτα μνημονεῦσαι οὐ δύναμαι· δός δέ μοι τὸ βιβλίδιον, ἵνα μεταγράψωμαι αὐτό! Λάβε, φησὶν, καὶ ἀποδώσεις μοι. Ἔλαβον ἐγώ, καὶ εἷς τινα τόπον τοῦ ἀγροῦ ἀναχωρήσας μετεγραψάμην πάντα πρὸς γράμμα· οὐχ ἡῦρισκον γὰρ τὰς συλλαβάς. Τελέσαντος οὖν μου τὰ γράμματα τοῦ βιβλιδίου ἐξαίφνης ἠρπάγη μου ἐκ τῆς χειρὸς τὸ βιβλίδιον· ὑπὸ τίνος δὲ οὐκ εἶδον»²¹. Τὸ βιβλίδιον περιεῖχε τὴν ἐντολὴν τῆς μετανοίας καὶ ἀνακοίνωσιν ἐπικειμένου διωγμοῦ. Ὀλίγον κατωτέρω ὁ Ἐρμᾶς καὶ ταῦτα ἀφηγεῖται: «Μετέπειτα δὲ ὄρασιν εἶδον ἐν τῷ οἴκῳ μου. Ἦλθεν ἡ πρεσβυτέρα καὶ ἠρώτησέν με εἰ ἤδη τὸ βιβλίον δέδωκα τοῖς πρεσβυτέροις. Ἦρνησάμην δεδωκέναι. Καλῶς, φησὶν, πεποίηκας· ἔχω γὰρ ῥήματα προσθεῖναι. Ὅταν οὖν ἀποτελέσω τὰ ῥήματα ταῦτα, διὰ σοῦ γνωρισθήσεται τοῖς ἐκλεκτοῖς πᾶσιν. Γράψεις οὖν δύο βιβλαρίδια, καὶ πέμψεις ἓν Κλήμεντι καὶ ἓν Γραπτή. Πέμψει οὖν Κλήμης εἰς τὰς ἔξω πόλεις, ἐκείνῳ γὰρ ἐπιτέτραπται· Γραπτή δὲ νουτηήσει τὰς χήρας καὶ τοὺς ὀρφανούς. Σὺ δὲ ἀναγνώσει εἰς ταύτην τὴν πόλιν μετὰ τῶν πρεσβυτέρων τῶν προΐσταμένων τῆς Ἐκκλησίας»²².

Ἄναμφιβόλως ὁ τε Κλήμης καὶ ἡ Γραπτή πρέπει νὰ ἦσαν δύο διακεκριμένοι καὶ ἐπομένως γνωσταὶ πᾶσι τοῖς χριστιανοῖς τοῖς Ῥώμης προσωπικότητες. Τοῦτο πιστοῦται καὶ ἐκ τοῦ ὅτι ὁ Ἐρμᾶς δὲν αἰσθάνεται τὴν ἀνάγκην νὰ προσθέσῃ λόγους τινὰς διασαφητικούς περὶ τῶν δύο τούτων προσώπων. Ὁ Κλήμης οὗτος, οὐδεὶς ἄλλος ἦτο ἀπὸ τὸν διαπρεπῆ ἐπίσκοπον Ῥώμης, ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ ὁποίου ὁ Ἐρμᾶς ἤρξατο συντάσσωσιν τὸν «Ποιμένα» αὐτοῦ, περατωθέντα ὅμως, κατὰ τὴν σύγχρονον κριτικὴν, περὶ τὸ 140 μ.Χ., ὡς εἶπομεν. Ὁ Ἐρμᾶς ἀναγνωρίζει τὸν Κλήμεντα, ὡς τὸν ἀρμόδιον ἄνδρα, ὅπως πέμψῃ τὸ ἐν «βιβλαρίδιον» «εἰς τὰς ἔξω πόλεις», ἐμμέσως οὕτω ἐπισημαίνων τὴν Α' πρὸς Κορινθίους

21. Ὅρασις II, 1-2.

22. Ὅρασις II, 4, 1-3.

Ἐπιστολὴν τοῦ Κλήμεντος, ἣν ἐπέστειλεν ἀπὸ προσώπου τῆς Ἐκκλησίας Ῥώμης ὁ Κ λ ή μ η ς. Οὐδεὶς βεβαίως λόγος γίνεται ἐν τῷ «Ποιμένι» ὑπὸ τοῦ Ἐ ρ μ ᾶ περὶ τῆς ἱεραρχικῆς θέσεως τοῦ Κλήμεντος. Σαφέστερος μάρτυς ἐπὶ τοῦ προκειμένου εἶναι ὁ ἐπίσκοπος Κορίνθου Δ ι ο ν ύ σ ι ο ς. Ὁ ἐπίσκοπος Ῥώμης Σ ω τ ῆ ρ (ca. 166-174) ἐπεστείλατο τῇ Ἐκκλησίᾳ Κορινθίων Ἐπιστολὴν μετὰ ἐπιχορηγίας καὶ βοηθείας ὑλικῆς, ἥς εὐγνωμόνως μέμνηται ὁ Δ ι ο ν ύ σ ι ο ς εἰς τὴν περὶ τὸ 170 ἀπαντητικὴν Ἐπιστολὴν του, ἐν ἣ μάλιστα ἀναφέρει ὅτι ἦ τε Ἐπιστολὴ Κ λ ή μ ε ν τ ο ς καὶ ἡ Ἐπιστολὴ τοῦ Σ ω τ ῆ ρ ο ς ἀνεγινώσκοντο ἐπ' ἐκκλησίας: «Τὴν σήμερον οὖν Κυριακὴν ἁγίαν ἡμέραν διηγάζομεν, ἐν ἣ ἀνέγνωμεν ὑμῶν τὴν ἐπιστολὴν, ἣν ἔξομεν ἀεὶ ποτε ἀναγινώσκοντες νοουθετεῖσθαι, ὡς καὶ τὴν προτέραν ἡμῖν διὰ Κ λ ή μ ε ν τ ο ς γραφεῖσαν»²³. Ὁ Δ ι ο ν ύ σ ι ο ς ἐπομένως γνωρίζει μίαν ὠρισμένην Ἐπιστολὴν τοῦ Κ λ ή μ ε ν τ ο ς Ῥώμης πρὸς Κορινθίους, ἣτις ἀνεγινώσκετο εἰσέτι ἐπ' ἐκκλησίας. Καὶ ὁ πλεόν διστακτικὸς ἀναγνώστης τῶν ἀνωτέρω ἱστορικῶν πηγῶν, δὲν εἶναι δυνατὸν ἦ ν' ἀναγνωρίσῃ τὸν Κ λ ή μ ε ν τ α Ῥώμης, ὡς τὸν συντάκτην τῆς περὶ ἧς πρόκειται Ἐπιστολῆς πρὸς Κορινθίους²⁴.

2. Ὅτι ἡ Ἐπιστολὴ Κ λ ή μ ε ν τ ο ς ἐπέτυχε πράγματι τοῦ σκοποῦ, δι' ὃν ἀπεστάλη, ἦτοι τῆς καταπαύσεως τῶν διαιρητικῶν καὶ σχισματικῶν στάσεων, ἀποδεικνύεται ἐκ τῆς μεγάλης τιμῆς, μεθ' ἧς καὶ εἰς τοὺς ὕστερον χρόνους ἡ Ἐπιστολὴ περιεβλήθη²⁵. Προφανῶς ὁ Ἠγήσιππος ἦτο ἐν γνώσει τῆς Ἐπιστολῆς Κλήμεντος πρὸς Κορινθίους, ὡς ἐμφαίνεται ἐκ τῆς εὐθὺς προγενεστέρως παραγράφου τοῦ

23. Εὐσεβ., Ἐκκλ. Ἱστ. IV, 23,41.

24. Ἡ δευτέρα λεγομένη Ἐπιστολὴ Κλήμεντος πρὸς Κορινθίους οὐδὲ πόρρωθεν δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς ἡ Ἐπιστολὴ, περὶ ἧς κάμνει λόγον ὁ Δ ι ο ν ύ σ ι ο ς. Πρβλ. F. X. F u n k, Der sogenannte zweite Klemensbrief, ἐν Th. Qu. 84 (1902) 349/64 καὶ A. v. H a r n a c k, Zum Ursprung des sog. 2. Klemensbriefes, ἐν Z. ntl. W. 6 (1905) 67-71.

25. Πρβλ. Ἠγήσιππον, παρὰ Εὐσ., Ἐκκλ. Ἱστ. IV, 22,2: «Καὶ ἐπέμενεν ἡ ἐκκλησία ἡ Κορινθίων ἐν τῷ ὀρθῷ λόγῳ μέχρι Πρίμου ἐπισκοπεύοντος ἐν Κορίνθῳ· οἷς συνέμειξα πλεόν εἰς Ῥώμην, καὶ συνδιέτριψα τοῖς Κορινθίοις ἡμέρας βιανάς, ἐν αἷς συνανεπάμην τῷ ὀρθῷ λόγῳ»

ἱστορικοῦ Εὐσεβίου (IV, 22,1). Μικρὸν ὕστερον ὁ Εἰρηναῖος († 202;) ταῦτα ἐν τοῖς «Φιλοσοφουμένοις» αὐτοῦ περὶ Κλήμεντος διαλαμβάνει: «Θελελιώσαντες οὖν καὶ οἰκοδομήσαντες οἱ μακάριοι ἀποστόλοι τὴν ἐκκλησίαν Λίνῳ τὴν τῆς ἐπισκοπῆς λειτουργίαν ἐνεχείρισαν, τούτου τοῦ Λίνου Παῦλος ἐν ταῖς πρὸς Τιμόθεον ἐπιστολαῖς μέμνηται²⁶, διαδέχεται δὲ αὐτὸν Ἀνέγκλητος. 2. μετὰ τοῦτον δὲ τρίτῳ τόπῳ ἀπὸ τῶν ἀποστόλων τὴν ἐπισκοπὴν κληροῦται Κλήμης, ὁ καὶ ἑωρακῶς τοὺς μακαρίους ἀποστόλους, καὶ συμβεβληκῶς αὐτοῖς, καὶ ἔτι ἑναυλον τὸ κήρυγμα τῶν ἀποστόλων καὶ τὴν παράδοσιν πρὸ ὀφθαλμῶν ἔχων, οὐ μόνος· ἔτι γὰρ πολλοὶ ὑπέλειποντο τότε ὑπὸ τῶν ἀποστόλων δεδιδασκασμένοι. 3. ἐπὶ τούτου οὖν τοῦ Κλήμεντος στάσεως οὐκ ὀλίγης τοῖς ἐν Κορίνθῳ γενομένοις ἀδελφοῖς, ἐπέστειλεν ἢ ἐν Ῥώμῃ ἐκκλησία ἱκανωτάτην γραφὴν τοῖς Κορινθίοις, εἰς εἰρήνην συμβιβάζουσα αὐτούς, καὶ ἀνανεοῦσα τὴν πίστιν αὐτῶν καὶ ἦν νεωστὶ ἀπὸ τῶν ἀποστόλων παράδοσιν εἰλήφει»²⁷. Μικρὸν δ' ὕστερον ὁ αὐτὸς ἱστορικὸς Εὐσέβιος, τὸ ἐκ τοῦ Εἰρηναίου εἰλημμένον χωρίον μεταγράφων, καὶ ταῦτα ἀναφέρει: «Καὶ μετὰ βραχέα φησὶν — ὁ Εἰρηναῖος— τὸν δὲ Κλήμεντα τοῦτον διαδέχεται Εὐάρεστος καὶ τὸν Εὐάρεστον Ἀλέξανδρος. εἶθ' οὕτως ἔκτος ἀπὸ τῶν ἀποστόλων καθίσταται Ζῦστος, μετὰ δὲ τοῦτον Τελεσφόρος, ὃς καὶ ἐνδόξως ἐμαρτύρησεν· ἔπειτα Ὑγῖνος, εἶτα Πίος, μεθ' ὃν Ἀνίκητος, διαδεξαμένου τὸν Ἀνίκητον Σωτῆρος νῦν δωδεκάτῳ τόπῳ τὸν τῆς ἐπισκοπῆς ἀπὸ τῶν ἀποστόλων κατέχει κληρὸν Ἐλεύθερος. 5. τῇ αὐτῇ τάξει καὶ τῇ αὐτῇ διδαχῇ ἢ τε ἀπὸ τῶν ἀποστόλων ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ παράδοσις καὶ τὸ τῆς ἀληθείας κήρυγμα κατήνηκεν εἰς ἡμᾶς»²⁸. Ἀποφεύγομεν νὰ ὑπεισέλθωμεν εἰς λεπτομερῆ κριτικὴν ἀνάλυσιν τοῦ σπουδαιοτάτου τούτου χωρίου τοῦ Εἰρηναίου καὶ μάλιστα σχετικῶς μετὰ τὴν σειρὰν τῶν ἐπισκόπων Ῥώμης. Μόνον τοῦτο παρατηροῦμεν. Οὐδεμία ἔκπληξις, διότι ὁ Εἰρηναῖος δὲν ἀναφέρει ρητῶς ὡς συγγραφέα τῆς πρὸς Κορινθίους Ἐπιστολῆς τὸν Κλήμεντα, ἀλλὰ τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Ῥώμης. Τοῦτο πράττει ἀσφαλῶς ἐχόμενος τῆς

26. Β' Τιμ. 4,21.

27. Φιλοσ. III, 3,3. Εὐσεβ., Ἐκκλ. Ἱστ. IV, 6,1-4.

28. Εὐσεβ., Ἐκκλ. Ἱστ. V, 6,4.

ΕΠΙΚΑΙΡΑ

Ἡ Ἀνάστασις τοῦ Κυρίου μας.

Καὶ ἐφέτος παρετηρήθη καθ' ἅπασαν τὴν Χώραν μας ἀθρόα προσέλευσις τῶν πιστῶν εἰς τοὺς ἱεροὺς ναοὺς, ὅπου παρηκολούθησαν μὲ εὐλάβειαν τὴν Ἀκολουθίαν τῆς Ἀναστάσεως. Τὸ ποσοστὸν τῆς συμμετοχῆς τῶν νέων εἰς τὸν πανηγυρισμὸν τῆς «έορτῆς έορτῶν» ὕπῆρξεν ἠδὲξημένον ἐν συγκρίσει πρὸς τὰ προηγούμενα ἔτη. Τὸ φαινόμενον αὐτὸ εἶναι λίαν εὐχάριστον καὶ παρήγορον, διότι δεικνύει ὅτι τὰ μύχια τῆς ψυχῆς τοῦ λαοῦ μας καὶ τῆς νεολαίας μας δονοῦνται ἀπὸ θρησκευτικὰ συναισθήματα, τὰ ὅποια εἶναι οἱ πλέον ζωτικοὶ χυμοὶ τοῦ ἐθνικοῦ μας ὀργανισμοῦ.

Ὁ καλύτερος ὁμῶς πανηγυρισμὸς τῆς Ἀναστάσεως τοῦ Κυρίου μας εἶναι τὸ νὰ αἰσθανώμεθα συνεχῶς τὴν παρουσίαν Του εἰς τὴν καρδίαν μας, νὰ πράττωμεν τὸ θέλημά Του καὶ δι' ὅλης τῆς ζωῆς καὶ τῆς συμπεριφορᾶς μας νὰ ἀποδεικνύωμεν, ὅτι ὁ Ἀναστάς Χριστὸς εἶναι ὁ ἀρχηγὸς τῆς ζωῆς μας, ὁ Κύριός μας καὶ ὁ Θεὸς μας.

προοιμιακῆς φράσεως τῆς Ἐπιστολῆς, ἐν ἣ ἡ «ἐκκλησία Ρώμης» ἐπιστέλλει «τῇ ἐκκλησίᾳ τῆ παροικούση Κόρινθον». Περαιτέρω μαρτυρεῖ ὡς συγγραφέα τῆς Ἐπιστολῆς ταύτης πρὸς Κορινθίους τὸν Κ λ ή μ ε ν τ α ὁ ὁμώνυμος αὐτοῦ Ἀλεξανδρείας Κ λ ή μ η ς († πρὸ τοῦ 215)²⁹. Ἀλλ' ἤδη ἰστάμεθα ἐν ἀρχῇ τοῦ Γ' αἰ. Ἀκολουθοῦν ὡς μάρτυρες ὑπὲρ τοῦ Κ λ ή μ ε ν τ ο ς οἱ Ὀριγένης, Εὐσέβιος, Ἰερώνυμος κ.ἄ. Συμφώνως πρὸς τὴν γνώμην τῶν δύο τελευταίων, ὁ Κ λ ή μ η ς συνετάξατο τὴν Ἐπιστολὴν «ἐκ προσώπου» τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ῥώμης³⁰. Ἡ σύμπασα παράδοσις, ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ Β' αἰ. καὶ ἐφεξῆς, μαρτυρεῖ ὡς συντάκτην τῆς Ἐπιστολῆς τὸν ἐπίσκοπον Ῥώμης Κ λ ή μ ε ν τ α.

(Συνεχίζεται)

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Γ. ΜΠΟΝΗΣ
Καθηγητῆς Πανεπιστημίου

29. Στρωμ. I, 38,8. IV, 65,3.

30. Εὐσ., Ἐκκλ. Ἰστ. III, 38,1. III,16. Ἰερων., De vir. ill. 15.

Ἡ ἐνοριακὴ ζωὴ.

Ἡ σημερινὴ ἐνοριακὴ ζωὴ πολὺ ὀλίγον ὁμοιάζει μὲ τὴν θαυμαστὴν καὶ ἰδεώδη ζωὴν τῶν πρώτων χριστιανικῶν κοινοτήτων, τῆς ὁποίας τὰ κυριώτερα χαρακτηριστικὰ ἦσαν ἀφ' ἐνὸς μὲν ἡ στενὴ ἐπαφὴ τοῦ ποιμένου μὲ τὸ ποίμνιόν του, ἀφ' ἑτέρου δὲ αἱ σχέσεις ἀγάπης καὶ ἀλληλοβοηθείας μεταξὺ τῶν χριστιανῶν. Σήμερον οἱ ἐνοριῖται ζοῦν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ὁ εἰς κεχωρισμένως τοῦ ἄλλου, ἀδιαφοροῦντες ὁ εἰς διὰ τὸν ἄλλον. Ἡ ἐπικοινωνία τοῦ ἐφημερίου μὲ τοὺς ἐνοριῖτας του εἶναι κυρίως ὑπηρεσιακῆς φύσεως.

Βασικὴ προϋπόθεσις διὰ τὴν ἀναγέννησιν τῆς Ἐκκλησίας μας εἶναι ἡ πάση θυσίᾳ ἀναβίωσις τῶν πρώτων χριστιανικῶν κοινοτήτων, ἡ μετατροπὴ τῆς ἐνορίας εἰς μικρὰν ἐκκλησίαν τοῦ Χριστοῦ διὰ τῆς καλλιέργειας τοῦ πνεύματος τῆς φιλαδελφίας, τῆς ἀλληλεγγύης, τῆς ἀλληλοβοηθείας καὶ τῆς ἀμοιβαίας ἀγάπης μεταξὺ τῶν ἐνοριτῶν. Ἡ ἀναβίωσις τῶν πρώτων χριστιανικῶν κοινοτήτων εἰς τὰ πλαίσια τῶν σημερινῶν ἐνοριῶν μας εἶναι δυνατὴ ὑπὸ τὴν προϋπόθεσιν, ὅτι οἱ ἐφημέριοι θὰ λάβουν στερερὰν ἀπόφασιν νὰ ἐργασθοῦν μὲ ἱερὸν ζῆλον καὶ ἐνθουσιασμόν πρὸς ἐπίτευξιν τοῦ ὠραίου αὐτοῦ σκοποῦ.

«Ὅς δ' ἂν ποιήσῃ καὶ διδάξῃ...».

Ἐν συνεχείᾳ τῆς ὡς ἄνω παρατηρήσεως δεόν νὰ σημειωθῆ, ὅτι τὸ ἔργον τοῦ ἐφημερίου μεταξὺ τῶν ἐνοριτῶν του θὰ ἔχῃ εὐεργετικὴν ἐπίδρασιν τότε μόνον, ὅταν δὲν θὰ ὑπάρχῃ διάστασις μεταξὺ τῶν λόγων καὶ τῶν πράξεών του. Ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς λέγει χαρακτηριστικῶς: «Ὅς δ' ἂν ποιήσῃ καὶ διδάξῃ, οὗτος μέγας κληθήσεται ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν» (Ματθ. ε', 19). Καὶ ἀλλαχοῦ ὁ Σωτὴρ ἡμῶν τονίζει, ὅτι ὁ ποιμὴν ὁ καλὸς «ἔμπροσθεν τῶν προβάτων αὐτοῦ πορεύεται, καὶ τὰ πρόβατα αὐτῷ ἀκολουθεῖ, ὅτι οἶδασιν τὴν φωνὴν αὐτοῦ· ἄλλοτρίῳ δὲ οὐ μὴ ἀκολουθήσουσιν, ἀλλὰ φεύξονται ἀπ' αὐτοῦ, ὅτι οὐκ οἶδασιν τῶν ἄλλοτρίων τὴν φωνὴν» (Ἰωάν. ι', 4-5). Ἡ καρδιά τοῦ ἀνθρώπου εἶναι προικισμένη μὲ τὴν ἰκανότητα νὰ διαισθάνεται καὶ νὰ διακρίνῃ τὸ πραγματικὸν ἀπὸ τὸ ἐπίπλαστον ἐνδιαφέρον, τὴν εἰλικρίνειαν ἀπὸ τὴν ὑποκρισίαν. Ὁ ἐφημέριος πρέπει νὰ εἶναι διὰ τοὺς ἐνοριῖτας του παράδειγμα τῆς μίμησιν οὐ μόνον διὰ τῶν λόγων του, ἀλλὰ πρὸ πάντων διὰ τῆς ἀμολύντου ζωῆς του, ἡ ὁποία εἶναι τὸ καλύτερον καὶ πειστικώτερον κήρυγμα. Ὅποιοι δὲ δὲν διδάσκει μὲ τὸν βίον του, εἶναι προτιμώτερον καθόλου νὰ μὴ διδάσκῃ, διότι μὲ τοὺς λόγους θὰ καλῆ, ἐνῶ μὲ τὰς πράξεις θὰ διώχνῃ τὸ ποίμνιόν του.

Η ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΙΣ ΤΩΝ ΘΛΙΨΕΩΝ

Οἱ ἀληθεῖς Χριστιανοὶ χαίρουσιν ἐν Κυρίῳ πάντοτε (Φιλιπ. δ', 4). Οὐδὲν ἀπολύτως εἶναι δυνατὸν νὰ ἀφαιρέσῃ ἐκ τῆς ψυχῆς τῶν τὴν χαρὰν, πραγματοποιουμένων πάντοτε τῶν λόγων τοῦ ἐκ τοῦ Τάφου Ἀναστάντος Κυρίου: «Πάλιν δὲ ὄψομαι ὑμᾶς καὶ χαρήσεται ὑμῶν ἡ καρδιά καὶ τὴν χαρὰν ὑμῶν οὐδεὶς αἶρει ἀφ' ὑμῶν» (Ἰωάν. ις', 22).

Καὶ κατὰ τὰς ὥρας τῶν θλίψεων οὐδέποτε ὁ πιστὸς θὰ ἀπολέσῃ τὴν πίστιν τοῦ εἰς τὴν Θ. Πρόνοιαν. Εἶναι λίαν παρήγορον δι' αὐτὸν νὰ σκέπτεται, ὅτι αὐτὸν οὐδὲν ἄτακτον, οὐδὲν εἰκῆ γενόμενον, οὐδὲν ὡς ἔτυχε φερόμενον ἐν τοῖς οὐσίῳ, ὡς παρατηρεῖ ὁ Μ. Βασίλειος. Ὁ Χριστιανὸς αἰσθάνεται τὸν Θεὸν πάντοτε ἰστάμενον παρὰ τὸ πλευρόν του, ἄγρυπνον ἐπιμελητὴν τῆς ὑπάρξεως τοῦ κόσμου καὶ αὐτοῦ, ἐπιβλέποντα τὰς ἀνάγκας του, προστάτην στοργικὸν τῆς ζωῆς του, ἄξιον τῆς ἀγάπης του, τῆς ἐμπιστοσύνης καὶ τῆς λατρείας του. Ὁ κυβερνῶν τὰ πάντα Θεὸς δὲν παραμένει ἀδιάφορος εἰς τὰς πρὸς αὐτὸν ἰκεσίας τοῦ πλάσματός του, τὸ ὅποιον ἐπικαλεῖται τὸ ἔλεος καὶ τὴν βοήθειάν Του.

Δι' αὐτὸ ὅσονδῆποτε μεγάλη καὶ ἐὰν εἶναι αἱ θλίψεις, δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ κλονίσουν τὸν πιστόν. Οὗτος γνωρίζει, ὅτι «ὃν ἀγαπᾷ Κύριος παιδεύει, μαστιγοῖ δὲ πάντα υἱόν, ὃν παραδέχεται». Ὁ Θεὸς παιδεύει «ἐπὶ τὸ συμφέρον εἰς τὸ μεταλαβεῖν τῆς ἀγιότητος αὐτοῦ...» (Ἐβρ. ιβ', 6-14). Ὁ πιστὸς εἶναι πάντοτε βέβαιος, ὅτι «ὡσπερ δοκιμάζεται ἐν καμίνῳ ἄργυρος καὶ χρυσός, οὕτως ἐκλεκταὶ καρδίαι παρὰ Κυρίῳ» (Παροιμ. ιζ', 3). Ὡς λέγει ὁ Μέγας Βασίλειος, «τὸν ἀθλητὴν τὸ στάδιον, τὸν κυβερνήτην ὁ χειμῶν, τὸν στρατηγὸν ἡ παράταξις, τὸν μεγαλόψυχον ἢ συμφορὰ, τὸν δὲ Χριστιανὸν ὁ πειρασμὸς δοκιμάζει».

Ὁ Χριστιανὸς, γνωρίζων, ὅτι καὶ ὁ Κύριος διὰ τῶν παθημάτων εἰσηλθεν εἰς τὴν δόξαν Αὐτοῦ, παρουσιάζεται ὡς ἥρωσ ἀληθινός, ἀντιμετωπίζων ἀποτελεσματικῶς καὶ νικηφόρως τὸν πόνον καὶ τὰς ἀντιξοότητας τῆς ζωῆς. Καὶ δι' αὐτὸν τὸν θάνατον δὲν λυπεῖται, ὡς «οἱ λοιποί, οἱ μὴ ἔχοντες ἐλπίδα» (Α' Θεσ. δ', 13). Γνωρίζει, ὅτι τὸ φυσικὸν κακὸν ὑπηρετεῖ τὸ ἀγαθόν, διότι χρησιμεύει ὡς μέσον τῆς πατρικῆς ἢ παιδαγωγικῆς τοῦ Θεοῦ ἐνεργείας, διὰ τοῦ ὁποῦ Οὗτος παιδαγωγεῖ καὶ συγκρατεῖ καὶ προάγει τὸν ἄνθρωπον εἰς τὸ ἀγαθόν (Χ. Ἀνδρούτσου, Δογματικὴ, σ. 118). Ἡ θλίψις ἐξαγνίζει καὶ ἐξευγενίζει τὸν πιστόν, στρέφει περισσότερον τὰ βλέμματα αὐτοῦ πρὸς τὸν Θεόν, ἐκκολάπτει καὶ κινητοποιεῖ τὰς λανθάνουσας καὶ ὑπνωττούσας ψυχικὰς δυνάμεις.

Διὰ τοὺς ἀνθρώπους, οἱ ὁποῖοι πιστεύουν εἰς τὴν Πρόνοιαν τοῦ Θεοῦ καὶ δὲν περιορίζουν τὸ πᾶν εἰς τὴν παροῦσαν ζωὴν, τὸ κακὸν ἀποβάλλει τὴν τρομακτικὴν του ὄψιν, ἔστω καὶ ἂν πολλάκις δὲν εὐρίσκουν οὗτοι ἱκανοποιητικὸν λύσιν τοῦ προβλήματος τῆς Θεοδικίας, κατὰ τὸ ὁποῖον τρόπον τινὰ κρίνεται ὁ Θεὸς διατὶ ὑπάρχει τὸ ἐν τῷ κόσμῳ κακόν. Πρέπει νὰ ὁμολογηθῇ, ὅτι πολλάκις τὸ πρόβλημα τοῦ ἐν τῷ κόσμῳ κακοῦ εἶναι ἀκανθωδέστατον, ὅποτε δυνατὸν νὰ ἔλθουν καὶ εἰς τὰ χεῖλη τοῦ εὐσεβοῦς οἱ λόγοι τοῦ Ἱερεμίου: «Τί ὅτι ὁδοὺ ἀσεβῶν εὐοδοῦται;» (Ἱερ. ιβ', 1). Ἄλλ' ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ ὁ Χριστιανὸς ἐμπιστεύεται εἰς τὴν θείαν ἀγάπην καὶ ἐπαναλαμβάνει: «ᾧ βάθος πλοῦτου καὶ σοφίας καὶ γνώσεως Θεοῦ· ὡς ἀνεξερεύνητα τὰ κρίματα αὐτοῦ καὶ ἀνεξιχνίαστοι αἱ ὁδοὶ αὐτοῦ» (Ρωμ. ια', 33) ἢ «Τίς ἔγνω νοῦν Κυρίου ἢ τίς σύμβουλος αὐτοῦ ἐγένετο;» (Ρωμ. ια', 34).

Διὰ τοὺς πιστοὺς («τὸ προσκολλᾶσθαι τῷ Θεῷ ἀγαθὸν ἐστι, τίθεσθαι ἐν Κυρίῳ τὴν ἐλπίδα του») (Ψαλμ. στ', 28). Δι' αὐτὸ οὗτοι εἰς τὸ παράλογον καὶ τὰς ἀντινομίας τῆς ζωῆς ἀντιπροβάλλουν τὸ κραταιὸν «μολαταῦτα» τῆς πίστεως καὶ πιστεύουν, ὅτι, παρὰ τὸ κακόν, «ὁ κόσμος παραμένει τὸ θέατρον, ἐπὶ τῆς σκηνῆς τοῦ ὁποῖου ἀνελίσσονται οἱ θεοὶ σκοποί. Ὅπισθεν αὐτῶν δρᾷ αὐτὸς ὁ Θεός» (N. Ἱ. Λούβαρι, Μεταξὺ δύο κόσμων, σ. 24 καὶ 344).

Ὁ Χριστιανὸς αἰσθάνεται μετὰ τοῦ Σίλλερ καὶ τοῦ Μπετόβεν (9 συμφωνία) τὸν ἀγαθὸν Πατέρα, ὅστις ὑπάρχει ὑπεράνω τῶν ἀστέρων καὶ τῶν νεφῶν. Οὐδέποτε ἔχει τὸ συναίσθημα τοῦ ναυαγοῦ, τὸν ὁποῖον ἐξέβρασαν τὰ κύματα εἰς μίαν ἄξενον καὶ ἐρημικὴν ἀκτὴν. Αἰσθάνεται, ὅτι τὸν παρακολουθεῖ εἰς ὄφθαλμὸς, ἐν χαμόγελον, ἐν συμπονοῦν πρόσωπον. Βλέπει τὸ κακόν καὶ αἰσθάνεται τὴν δυνάμιν του, ἀλλ' ὅπισθεν τῶν νεφῶν διακρίνει τὰς ἀκτῖνας τοῦ ἡλίου καὶ μαζὶ μὲ τὴν πτώσιν τὴν ἀνόρθωσιν καὶ τὸ ἀπολυτρωτικὸν ἔργον τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ.

Πάντοτε εἰς τὰ ὄψια τοῦ πιστοῦ ἀντηχοῦν οἱ λόγοι: «Αὐτὸς γὰρ εἶρηκεν· οὐ μὴ σε ἀνῶ, οὐδ' οὐ μὴ σε ἐγκαταλίπω» (Ἐβρ. ιγ', 5). Ἡ πίστις εἰς τὴν βοήθειαν τοῦ Θεοῦ καὶ τοῦ Χριστοῦ, ὅστις εἶναι ὁ «γαλήνιος λιμὴν», «ἡ βοήθεια τῶν ἀβοηθήτων, ἡ ἐλπίς τῶν ἀπηλπισμένων, ὁ τῶν χειμαζομένων σωτὴρ, ὁ τῶν πλεόντων λιμὴν, ὁ τῶν νοσοῦντων ἰατρός», συντελεῖ, ὥστε «μηδὲν» νὰ «μεριμνῶμεν», ἀλλ' «ἐν παντὶ τῇ προσευχῇ καὶ τῇ δεήσει μετὰ εὐχαριστίας τὰ αἰτήματα ἡμῶν» νὰ γνωρίζωμεν πρὸς τὸν Θεὸν καὶ «θαρροῦντες» νὰ λέγωμεν: «Ἐὰν γὰρ πορευθῶ ἐν μέσῳ σκιᾶς θανάτου, οὐ φοβηθήσομαι κακὰ, ὅτι οὐ μετ' ἐμοῦ εἶ».

Ἰωάννου τῆς Κρονστάδης

ΣΚΕΨΕΙΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΟΡΘΟΔΟΞΟ ΛΑΤΡΕΙΑ

Ε'

Ἐμεῖς εἴμεθα Χριστιανοί, καὶ μάλιστα Χριστιανοὶ Ὀρθόδοξοι. Ἄς ἐκμεταλλεῦμεθα τὰ προνόμια τῆς κλήσεως καὶ τῆς θέσεώς μας, γιὰ τὸν ἑαυτὸν μας καὶ γιὰ τοὺς ἄλλους. Ἡ ἅγια Ἐκκλησία, ἡ κατὰ κυριολεξίαν ἄσπιλος μητέρα μας, εἶναι πάρα πολὺ κοντὰ στὸν Θεὸν καὶ ἔχει πολὺ μεγάλη παρρησία σ' Αὐτόν. Σὲ ὅλα ἔχει τὴν δύναμη νὰ τὸν ἐξιλεώσῃ. Ὅλες τῆς οἱ προσευχῆς εἰσακούονται. Προσεύχεσθε λοιπὸν εἰλικρινὰ καὶ τακτικὰ μέσῳ αὐτῆς, κυρίως ὅμως ζῆτε ἀγνά, καὶ τότε ὅλα θὰ πᾶνε καλά. Οἱ ἄλλες ἐκκλησίες πὺ ἀπέκλιναν ἀπὸ τὴν ἀλήθειαν δὲν μποροῦν νὰ ἔχουν μπροστὰ στὸν Θεὸν τόση παρρηγία, ὅση ἔχει ἡ δική μας Ἐκκλησία.

Ἡ Ἐκκλησία συνίσταται ἀπὸ τοὺς ἁγίους μὲ κεφαλὴ τὸν Χριστόν, καὶ γι' αὐτὸ κάθε ἡμέρα τοὺς ὑμνοῦμε καὶ τοὺς δοξάζομε, καὶ τοὺς ἱκετεύομε τοὺς ἁγίους στὶς προσευχῆς μας νὰ γί-

---

Ἐπειτα ὁ ὀρθόδοξος πρὸ πάντων πιστὸς γνωρίζει, ὅτι καὶ ἡ Θεοτόκος διὰ τῆς μεσιτείας αὐτῆς εἶναι «τῶν θλιβομένων ἢ χαρά, Χριστιανῶν ἢ προστάτις», «προστασία καὶ σκέπη», «τῶν καταπονουμένων ὁ λιμὴν ὁ ἀχείμαστος», «λιμὴν θαλαττεύουσι καὶ ὀρμητήριον ἐν τῷ πελάγει τῶν θλίψεων».

Τέλος σπουδαῖον μέσον ἀντιμετωπίσεως τῆς θλίψεως εἶναι καὶ ἡ πεποίθησις, ὅτι ἐν τῇ ἐπουρανίῳ Ἱερουσαλήμ ὁ Θεὸς «ἐξάλειψι πᾶν δάκρυον ἐκ τῶν ὀφθαλμῶν» ἡμῶν «καὶ ὁ θάνατος οὐκ ἔσται ἔτι, οὔτε πένθος, οὔτε κραυγὴ, οὔτε πόνος» (Ἀποκ. κ', 4). Μάλιστα ἀπὸ τοῦ κόσμου τούτου ὁ πιστὸς βιοῖ μυστικῶ τῷ τρόπῳ τὴν αἰωνιότητα, προαπολαύει τῆς εὐφροσύνης αὐτῆς καὶ διαποτίζεται διὰ τῆς προσδοκίας τοῦ «καινοῦ οὐρανοῦ» καὶ τῆς «καινῆς γῆς», διὰ τῆς νοσταλγίας τῆς «ἀλήκτου εὐφροσύνης», τῶν οὐρανίων στεφάνων, τῆς «τρυφῆς τοῦ Παραδείσου» καὶ τῆς αἰωνίου ἀπολαύσεως τοῦ πανυπερτελείου κάλλους καὶ τῆς γλυκειῆς καὶ τερπνῆς μετουσίης τοῦ Θεοῦ.

ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ Δ. ΘΕΟΔΩΡΟΥ

Καθηγητῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν
Γενικὸς Διευθυντῆς τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας
τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος

νουν προστάτες μας· και ἡμεῖς, ὡς μέλη τῆς Ἐκκλησίας, ἄς βοηθοῦμε ὁ ἕνας τὸν ἄλλον.

Οἱ ἱερῆς τελετῆς διεμορφώθησαν κατὰ τὸ πνεῦμα τῆς Ἁγίας Γραφῆς, εἰς τὴν ὁποίαν εἶναι τόσα τὰ τυπικὰ καὶ συμβολικὰ, καὶ μὲ τὴ θεία σοφία, πὸ συχνά, πολὺ συχνά ἀνοίγει τὸ στόμα τῆς ἐν παραβολαῖς καὶ ἀλληγορίαις, γιὰ νὰ ἀφήσῃ περιθώριον στὴν φιλομάθειά μας καὶ τὴν ἐνέργεια τοῦ μυαλοῦ μας, γιὰτι ἐκεῖνο πὸ χωρὶς κόπο ἢ εὐκόλα μαθαίνεται ἢ βρίσκεται, εὐκόλα καὶ λησμονιέται καὶ δὲν ἐκτιμᾶται, — καὶ νὰ κάμῃ ἔτσι νὰ καταλάβωμε πὸ χειροπιαστὰ ὀρισμένες ἀλήθειες καὶ κανόνες ζωῆς.

Μέσω τῆς Ἱερᾶς Συνόδου ἐκχέεται ὁ ἁγιασμός ἀπὸ τὸν Κύριον τὸν ἴδιον σ' ὅλη τὴ Ρωσσία. Διὰ τῆς ἐκλογῆς, ἀνακηρύξεως καὶ χειροτονίας τῶν Ἐπισκόπων καὶ διὰ τῆς ὑπὸ τῶν Ἐπισκόπων χειροτονίας ἱερουργῶν καὶ ὑπηρετῶν τῆς Ἐκκλησίας τελοῦνται ὅλες οἱ ἱερῆς ἀκολουθίαι καὶ τὰ μυστήρια τῆς Ἐκκλησίας, καὶ πραγματοποιεῖται ἡ πνευματικὴ καθοδήγησις τῶν πιστῶν, ὡς μελῶν τῆς πνευματικῆς βασιλείας τοῦ Χριστοῦ (ἄς εἶναι «εὐλογημένη ἡ βασιλεία τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος»).

Γιὰ τὸν φιλόχριστο στρατὸ ἡ Ἐκκλησία προσεύχεται, ἐπειδὴ τὸν θεωρεῖ προστάτη τοῦ Κράτους, τῆς πίστεως, τῆς Ἐκκλησίας, τοῦ θρόνου. Ἀλλὰ καὶ ὅλοι οἱ ὀρθόδοξοι Χριστιανοὶ εἶναι πνευματικοὶ στρατιῶται τοῦ Χριστοῦ, πὸ πολεμοῦν ἀδιάκοπα κατὰ τῆς ἁμαρτίας, τῶν σκανδάλων τοῦ κόσμου, τοῦ διαβόλου. Ἡ Ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ στὴ γῆ εἶναι Ἐκκλησία στρατευομένη. «Σὺ δὲ κακοπάθησον, ὡς καλὸς στρατιῶτης Ἰησοῦ Χριστοῦ» (2 Τιμ. β', 3).

Κρύβεται τόση σοφία στὴν πίστη καὶ τὴν Ἐκκλησία μας, τόση ἄβυσσος, ὥστε ἀπὸ τὸ πλημμύρισμά της θὰ ἦταν δυνατὸν νὰ λάβουν ὅλοι οἱ σοφοὶ τοῦ κόσμου, γιὰ νὰ ὀδηγηθοῦν ἔτσι σὲ περίσκεψη, θαυμασμό, δοξολογία. Τὴν ἀπέκρυψε ὁμοῦς ὁ Κύριος ἀπὸ τοὺς σοφοὺς καὶ συνετοὺς, ἀπὸ τοὺς ἀλαζόνες καὶ ὑπερήφανους, καὶ τὴν ἀπέκαλυψε στοὺς πτωχοὺς τῷ πνεύματι, δηλ. τοὺς ἀπλοῦς, τοὺς ἄκακους, τοὺς ταπεινοὺς. Νὰ τί λογῆς εἶναι οἱ κρίσεις τοῦ Θεοῦ. Οἱ ἀλαζόνες σοφοί, «οἱ ἐξυπνάκιες», ἐστερήθησαν τὴν σοφία τοῦ Θεοῦ, πὸ φωτίζει, καθαρίζει, σώζει! «Ἔω βάθος πλοῦτου καὶ σοφίας καὶ γνώσεως Θεοῦ! Οὐκ εἰσὶν ὡσπερ αἱ ὁδοὶ ὑμῶν αἱ ὁδοὶ μου, ἀλλ' ὡς ἀπέχει ὁ οὐρανὸς ἀπὸ τῆς γῆς, οὕτως ἡ ὁδός μου ἀπὸ τῶν ὁδῶν ὑμῶν καὶ τὰ διανοήματα ὑμῶν ἀπὸ τῆς διανοίας μου». Δόξα σοι, Κύριε, δόξα σοι.

Ἡ Ἁγία Ἐκκλησία εἶναι ἡ μητέρα μας, ἡ μεσίτρια μας, ἡ τροφός μας, τὸ φῶς μας, ὁ κηδεμόνας μας, ἡ παρηγορία μας, ἡ προστασία μας, τὸ τεῖχος τὸ ἄρρηκτον, ὁ καθαρισμός μας, ὁ ἁγιασμός μας, ἡ εὐγένειά μας, τὸ στήριγμά μας, ὁ ὁδηγός μας, ἡ θέωσις μας, ἡ δόξα μας. Καὶ ἐκτὸς ἀπὸ αὐτὰ εἶναι ἡ πνευματικὴ ἀτμόσφαιρά μας· χάρις σ' αὐτήν, οἱ ψυχές μας ἀναπνέουν τὸν ζωογόνον, ὑγιεινὸν καὶ τονωτικὸν ἀέρα της.

Ἡ Ἁγία Ἐκκλησία σὲ κάθε της ἱεροτελεστία εὐχεται νὰ γεννηθῆ μέσα μας τὸ αἶσθημα καὶ ἡ πεποίθησις ἢ ἐπίγνωσις τῆς ὑπερβολικῆς μεγάλῃς μας ἁμαρτωλότητος, τῆς ὑπερβολικῆς μεγάλῃς ἀδυναμίας μας, τῆς ὑπερβολικῆς μεγάλῃς πνευματικῆς πτωχείας μας, τῆς ταπεινότητος, τῆς τυφλώσεως, τῆς γυμνότητος καὶ συγχρόνως νὰ ξυπνήσῃ μέσα μας ἡ ἐπίγνωσις καὶ συναίσθησις τοῦ ὅτι μᾶς χρειάζεται ὁ Σωτὴρ. Σ' αὐτὸ κατατείνουν ὅλες οἱ εὐχές, οἱ ψαλμοί, οἱ ὕμνοι καὶ οἱ πνευματικὲς ᾠδές, σ' αὐτὸ ἡ ἐκτενής, σ' αὐτὸ τὰ μυστήρια, σ' αὐτὸ οἱ ἀκολουθίες, σ' αὐτὸ ὅλως ἰδιαίτερος ἡ «παννυχίς» (φσενότσναγια σλούζμπα). Δείχνει, ὅτι κατ' ἀρχὴν οἱ πρῶτοι ἄνθρωποι Ἀδὰμ καὶ Εὐὰ ἦσαν ἅγιοι καὶ μακάριοι, ὅτι μετὰ ἐξ αἰτίας τῆς ἀπροσεξίας τους, τῆς ἀδιαφορίας, καὶ τῆς φιλαυτίας τους ἁμάρτησαν, καὶ μὲ τὴν ἀθέτησιν τῆς ἐντολῆς καὶ τὴν πεισματῶδη ἐμμονὴν στὴν ἁμαρτία τους παρεπύκρναν τὸν Δημιουργόν τους, ὅτι ὁ Θεὸς τοὺς ἐξεδίωξε ἀπὸ τὸν Παράδεισον τῆς τρυφῆς, ἐργάζεσθαι τὴν γῆν ἐν ἰδρωτί τοῦ προσώπου (Γεν. γ' 19), καὶ ἐκλείσει τις πύλες τοῦ Παραδείσου, ὅτι αὐτοὶ πτωχοὶ καὶ στερημένοι τῆς χάριτος τοῦ Θεοῦ, ἐγνώρισαν τὴν ἁμαρτία τους καὶ ἄρχισαν νὰ κλαῖνε καὶ ταπεινὰ νὰ ἐπιστρέφουν στὸ Θεὸ καὶ ὁ Θεὸς τοὺς ἔδωκε τὴν φιλεῦσπλαγχνὴν ὑπόσχεσιν, ὅτι θὰ ἔλθῃ κάποτε στὴ γῆ ὁ Σωτὴρ τῶν ἀνθρώπων, θὰ τοὺς σώσῃ ἀπὸ τῆς ἁμαρτίας τους καὶ θὰ συντρίψῃ τὴν κεφαλὴν τοῦ ὄφους, τοῦ πειραστοῦ καὶ ἀνθρωποκτόνου. Τὴν ἀξιοδάκρυτη μετάνοια τοῦ Ἀδὰμ καὶ τῆς Εὐὰς μετὰ τὴν ἐκδίωξιν ἐκ τοῦ Παραδείσου μᾶς θυμίζουσι οἱ συχνῆς ἐπαναλήψεις τῆς μικρῆς «προσευχῆς μετανοίας»: **Κύριε, ἐλέησον**, οἱ στίχοι τοῦ ψαλμοῦ «**Μακάριος ἄνθρωπος οὐκ ἐπορεύθη ἐν βουλῇ ἀσεβῶν**», ἰδίως ὅμως αὐτὸ τὸ δείχνει ὁ ψαλμὸς «**Κύριε ἐκέκραξα πρὸς Σέ, εἰσάκουσόν μου**», ἐνῶ τὰ στιχηρά, ποὺ ψάλλονται μὲ στίχους τοῦ ψαλμοῦ αὐτοῦ δείχνουσι, ὅτι ὁ Κύριος ἦλθε στὴ γῆ καὶ ὅτι μὲ τὰ πάθη καὶ τὸ θάνατό του «ὕπερ ἡμῶν» ἔσωσε τὸν Ἀδὰμ καὶ τὸ ἀνθρώπινο γένος ἀπὸ τὴν ἁμαρτία, τὴν κατάρρα, καὶ τὸν θάνατον.

Πρέπει νὰ παρακαλοῦμε μὲ ὄλη μας τὴν καρδιά τὸ Πανάγιον καὶ Ζωοποιὸν Πνεῦμα, τὸν Παράκλητον καὶ Τροφέα τῆς Ἐκκλησίας νὰ ἐμφυσῆσθαι πνεῦμα ἀγάπης στὶς καρδιὰς ὄλων τῶν χριστιανῶν καὶ νὰ φωτίσθαι ὅλους μὲ τὸ φῶς Του, νὰ γνωρίσωμεν τὴν ἀλήθεια τοῦ Θεοῦ καὶ τοῦ Χριστοῦ, νὰ ἐνωθοῦμε μεταξὺ μας, νὰ καταδικάσωμε τὶς αἱρέσεις καὶ τὰ σχίσματα, νὰ κάνωμε νὰ χρεωκοπήσωμεν τὰ «κοινωνικά» κόμματα, ποὺ τρώγονται μεταξὺ τους. Πάναγνε, Παντοδύναμε, Πάνσοφε, Δίκαιε, Πνεῦμα ἅγιον, ποίησον ταῦτα ἐν ὀνόματι Ἰησοῦ Χριστοῦ! ὦ, πόσον πλησίον μας εἶναι πάντοτε τὸ ἅγιον Πνεῦμα, πόσο μᾶς εὐεργετεῖ πάντοτε, καθαρίζει τὶς ἁμαρτίες, ἀγιάζει, φωτίζει, εἰρηνεῦει, ἀποδεδεσμῆσει, ἐλευθερώνει τὴν ψυχὴ ἀπὸ τὰ πνευματικὰ δεσμὰ καὶ τὸ σκοτάδι, ζωογονεῖ τὶς ψυχὰς μας, τὶς νεκρωμένες ἀπὸ τὴν ἁμαρτία, δυναμώνει, τονώνει, παρηγορεῖ, μᾶς ὁδηγεῖ σὲ κατάνυξη καὶ δάκρυα, ἰκετεύει καὶ ἐντυγχάνει ὑπὲρ ἡμῶν στεναγμοῖς ἀλαλήτοις! Δόξα καὶ εὐχαριστία εἰς Σέ, Πάτερ ἅγιε, ποὺ ἐκπορεύεις αἰωνίως τὸ ἅγιον Πνεῦμα καὶ μὲ Αὐτὸ τὸν κόσμον, ποὺ χανόταν στὸ κακὸ τὸν ζωογονεῖς ἐν ὀνόματι τοῦ Υἱοῦ Σου, τοῦ Σωτῆρός μας, ποὺ μᾶς διηκόνησε «μὲ κούραση», ὑπομονὴ καὶ μακροθυμία.

Τὸ Πρωτότυπον ἦλθε πρὸς τὸ ἀντίγραφο (εἰκόνα)! Ὁ Δημιουργὸς στὸ δημιούργημα! Αὐτὴ ἡ σκέψις, ἡ οὐσία τῆς χριστιανικῆς πίστεως, διαποτίζει ὅλο τὸ χριστιανισμό, ὄλη τὴ λατρεία. Ἡ ἐνότις εἶναι τὸ μεγάλο πρόβλημα τοῦ Χριστιανισμοῦ. Ἡ εἰρήνη μὲ τὸ Θεὸ, ἡ τέλεσις τῶν μυστηρίων, ὁ καθαρισμὸς καὶ ὁ ἁγιασμὸς τῶν χριστιανῶν, ἡ χειραγώγησις πρὸς τὴν χριστιανικὴ τελειότητα, ἡ σωτηρία, — αὐτὰ εἶναι ὁ ἐπίγειος προορισμὸς τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Θεοῦ.

Ἐκείνη ἡ πίστις, (ἢ, καλλίτερα, ἐκείνη ἡ χριστιανικὴ ὁμολογία) εἶναι ἀληθινὴ, ποὺ καθημερινὰ καὶ ἀκατάπαυστα ἐξολοθρεύει ἐντὸς τοῦ πιστοῦ ἀνθρώπου τὴν πανώλεθρον ἁμαρτίαν, τὸν καθαρίζει, τὸν ἀγιάζει, τὸν φωτίζει, τὸν ἀνακαινίζει, τὸν ζωογονεῖ, τὸν κραταιώνει, καὶ ὄχι ἐκείνη ποὺ εὐνοεῖ τὴν ἔχθρα, τὶς καταδιώξεις, τὰ βασανιστήρια, τὶς ἐκτελέσεις (καθολικὴ) καὶ ποὺ ὁδηγεῖ στὴν ψευδῆ σοφία, τὴν δεσποτεία τῆς κατεφθαρμένους λογικῆς ἐπὶ τῆς θείας ἀποκαλύψεως, στὴν ἀπόρριψη τῆς ἱεραρχίας, τῶν μυστηρίων, τῶν νηστειῶν, καὶ σχεδὸν τοῦ κάθε τί, ποὺ τὸ Πανάγιον Πνεῦμα, ἐνεργήσαν εἰς τοὺς ἁγίους ἀποστόλους καὶ ἁγίους πατέρας, ἐθέσπισε διὰ τὴν σωτηρία μας. Δὲν εἶναι ἀληθινὴ ἡ Ἐκκλησία ποὺ ἀπεκόπη ἀπὸ τὸ ζωντανό, ἀνθοφόρο, καρποφόρο καὶ ζωοποιό δένδρον τῆς ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας. Δὲν εἶναι ἀληθινὴ ἡ Ἐκκλησία ποὺ ἔκοψε μὲ ἀδιαν-

ΤΑ ΝΕΑ ΙΔΡΥΜΑΤΑ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΔΙΑ ΤΟΥΣ ΚΛΗΡΙΚΟΥΣ

Ἐν τῷ πλαισίῳ τῶν ἐργασιῶν τῆς Ἱερᾶς Συνόδου τῆς Ἱεραρχίας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος ἔλαβον χώραν διάφοροι ἐκδηλώσεις περὶ τὰ νέα Ἰδρύματα τῆς Ἐκκλησίας, ἅτινα προορίζονται διὰ τὴν ἐξυπηρέτησιν τῶν κληρικῶν καὶ τῶν μελῶν τῶν οἰκογενειῶν αὐτῶν.

ΣΤΕΓΗ ΕΥΓΗΡΙΑΣ ΚΛΗΡΙΚΩΝ ΕΛΛΑΔΟΣ

Οὕτω, τὴν 5ην Μαρτίου καὶ περὶ ὥραν 5.30' ἀπογευματινὴν ἐγένοντο ἐν Ἀγία Παρασκευῇ Ἀττικῆς, ὑπὸ τοῦ Μακαριωτάτου Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος κ. Ἱερωνύμου, τὰ ἐγκαίνια τῆς Στέγης Εὐγηρίας Κληρικῶν Ἑλλάδος.

Εἰς τὴν τελετὴν παρέστησαν τὰ μέλη τῆς Ἱεραρχίας, ὁ Πρόεδρος τοῦ Ε.Ε.Σ. κ. Κων/νος Γεωργακόπουλος, ὁ Γεν. Δ/ντῆς τοῦ Γεν. Λογιστηρίου τοῦ Κράτους κ. Γεράσιμος Κωνσταντᾶτος, ὁ Διευθύνων Σύμβουλος τοῦ TAKE κ. Γεώργιος Καρρᾶς, ὁ Δ/ντῆς τοῦ Ὑπουργείου Κοινων. Ὑπηρεσιῶν κ. Βασίλειος Παπαδᾶκος, ὁ Γεν. Δ/ντῆς τοῦ NIKE ἱατρὸς κ. Ἀθανάσιος Καραντώνης, ὁ Προϊστάμενος τῆς Νομικῆς Ὑπηρεσίας τοῦ TAKE κ. Γεώργιος Σταυρόπουλος, ἡ δωρήτρια τοῦ Ἰδρύματος μοναχὴ Παρασκευὴ Πέππα, ὁ Δήμαρχος Ἀγ. Παρασκευῆς κ. Γεώργιος Παπαγιάννης μετὰ μελῶν τοῦ Δημοτικοῦ Συμβουλίου κ.λ.π.

Μετὰ τὸ πέρας τοῦ Ἀγιασμοῦ ὠμίλησεν ὁ Διευθύνων Σύμβουλος τοῦ TAKE καὶ τακτικὸν μέλος τοῦ Δ.Σ. τοῦ NIKE κ. Γεώργιος Καρρᾶς, ὅστις εἶπε τὰ ἑξῆς:

τροπιὰ καὶ ἀναίδεια τὸ δεσμὸ μετὰ τὴν Ἐκκλησίαν τῶν πρωτοτόκων τῶν ἀπογεγραμμένων ἐν Οὐρανῷ, πού εὐαρέστησαν τὸ Θεό, ἀπολαύουν τὴν θείαν μακαριότητα, δοξάζουν τὸν Θεόν, παρακαλοῦν ἀκατάπαυστα γιὰ μᾶς πού ζοῦμε στὴ γῆ καὶ συμβάλλουν μετὰ τίς πρεσβεῖες τοὺς στὸ ἔργο τῆς σωτηρίας μας. Δὲν εἶναι ἀληθινὴ ἡ Ἐκκλησία ἐκείνη πού, μετὰ ἀδιαντροπιὰ, θράσος καὶ ὑπερήφανο φρόνημα, ἔκοψε τὸ δεσμὸ μετὰ τοὺς κεκοιμημένους (μέλη τῆς Ἐκκλησίας στὸν Ἄδη) καὶ θεωρεῖ τίς προσευχῆς γιὰ αὐτοὺς ἀνωφελεῖς.

(Συνεχίζεται)

Μετάφρασις Ἀρχιμ. ΜΕΛΕΤΙΟΥ ΚΑΛΑΜΑΡΑ

«Μακαριώτατε,
Σεβασμιώτατοι,
Σεπτὴ ὁμήγηρι,

Εὐτυχοῦμεν νὰ παριστάμεθα σήμερον εἰς τὰ ἐγκαίνια τοῦ εὐαγοῦς τούτου Ἰδρύματος, τὸ ὁποῖον συμβάλλον σοβαρῶς εἰς τὴν Πρόνοιαν τῆς Εὐδηρίας τῶν Κληρικῶν τῆς Ἑλλάδος, ἐπαναφέρει τὰς συνειδήσεις τῶν Χριστιανῶν εἰς τὴν ἐποχὴν τοῦ Μεγάλου Βασιλείου, ἡ ὁποία καταστέφεται διὰ μέσου τῶν αἰῶνων μὲ τὴν περιώνυμον πόλιν τῆς Βασιλειάδος.

Τοιαῦτα ἔργα, ὡς τὸ σημερινόν, θεμελιοῦνται εἰς τὴν βίωσιν τῆς Χριστιανικῆς ἀρετῆς καὶ κατ' ἐξοχὴν τῆς ἀγάπης, ἡ ὁποία «οὐ ζῆτει τὰ ἑαυτῆς», ἀλλὰ συνεχῶς παρέχει καὶ ἀναλίσκεται εἰς τὴν εὐτυχίαν καὶ τὴν συγκρότησιν τοῦ πλησίον.

Τὴν βίωσιν τῆς ἀρετῆς ταύτης διακριβοῦμεν τόσον εἰς τὴν γενναιοδωρίαν τοῦ Μακαριωτάτου, ὅστις διέγραψε τὸ πλαίσιον τῶν ἐν τῇ φιλανθρωπία δραστηριοτήτων ἀμέσως ἀπὸ τοῦ ἐνθρονιστηρίου αὐτοῦ λόγου, ὅσον καὶ εἰς τὴν φιλάνθρωπον διάθεσιν τῆς ὀσιωτάτης Αἰμιλίας Πέππα, τῆς δωρητρίας τοῦ παρόντος οἴκου.

Τὸ ἔργον ἤδη τίθεται εἰς λειτουργίαν.

Ἐναπομένει ἡ μέριμνα καὶ ἡ ἀνάλογος πρόνοια διὰ τὴν ἐξασφάλισιν τῆς ὁμολῆς καὶ ἀπροσκόπτου λειτουργίας αὐτοῦ διὰ τὴν ἐκπλήρωσιν τοῦ σκοποῦ του.

Ἐλπίζομεν ὅτι ἡ ἀποστολή, τὴν ὁποίαν πέρωται νὰ ἐκπληρώσῃ τὸ Ἴδρυμα τοῦτο, ἀποτελεῖ πίστιν καὶ προσδοκίαν τῶν Σεβασμιωτάτων Ἱεραρχῶν τῆς Ἐκκλησίας μας καὶ πάντων τῶν διακονούντων αὐτὴν καὶ πιστεύομεν ἀκραδάντως, ὅτι ὅλοι ὁμοθύμως θὰ ἀναδειχθῶμεν ἐπίκουροι καὶ ἀρωγοὶ καὶ συμπαραστάται.

Ἡ Ἐκκλησία ἐν τῇ προκειμένῃ περιπτώσει δίδει τὸ παράδειγμα ἐν τῇ διακονίᾳ ταύτῃ διὰ τὴν περιθάλφιν τῶν γερόντων καὶ ἀπομάχων Κληρικῶν μας.

Τὸ ὠραῖον τοῦτο παράδειγμα εἴμεθα βέβαιοι ὅτι θὰ ἀποτελέσῃ τὸν πυρσὸν τοῦ προσανατολισμοῦ ὀλοκλήρου τῆς Ἑλληνικῆς Κοινωνίας πρὸς τὰ ἔργα τῆς ἀγάπης, τῶν ὁποίων πλεῖστα ἀξιόλογα δείγματα καλύπτουν τὸν χῶρον τῆς Ἱστορίας τοῦ Ἔθνους καὶ τῆς Ἐκκλησίας».

Ἐν συνεχείᾳ, ὠμίλησεν δι' ὀλίγων ὁ Μακαριώτατος Ἀρχιεπίσκοπος κ. Ἱερώνυμος, ὅστις ἐξῆρε τὴν σημασίαν τοῦ ἐγκαίνιαζομένου Ἰδρύματος καὶ ἐξέφρασε τὰς εὐχαριστίας τῆς Ἐκκλησίας πρὸς τὴν γενναιοδωρον δωρήτριαν ἀδελφὴν Αἰμιλίαν Πέππα.

Ἀκολούθως, ἐν μέσῳ συγκινητικῆς ἀτμοσφαιρας, ὁ Μακαριώτατος ἐνεχείρισεν εἰς τὴν δωρήτριαν τοῦ κτιρίου τῆς Στέγης Εὐγηρίας ὁσιωτάτην μοναχὴν Παρασκευὴν Πέππα εἰδικὸν ψήφισμα τῆς Συνόδου τῆς Ἱεραρχίας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, γεγραμμένον ἐπὶ περγαμνῆς, ὅπερ ἔχει ὡς ἀκολούθως :

ΕΙΣ ΕΠΙΑΙΝΟΝ ΤΗΣ ΔΟΞΗΣ ΤΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ

Λέον τὸν μὲν εὐεργέτην ἀγαναῖς ἀμοιβαῖς ἐποιομέναις τίνεσθαι, τὰ δὲ δι' αὐτῶν ἔργα τοῦ Παναγίου Προνοητοῦ ἀνακηρύττειν ἐνδόξως,

Η ΙΕΡΑ ΣΥΝΟΔΟΣ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

κατανοοῦσα, ὅποσον τὸ εἶ ποιεῖν ἐργῶδές ἐστι μεγέθους δεόμενον καὶ ζήλου ζέοντος ὑπὲρ τῆς τοῦ Ὁνόματος τοῦ Σωτήρος ἡμῶν Χριστοῦ δόξης καὶ ἀγάπης, ἥπερ τὸ χάρισμα πέλει τὸ κρεῖττον καὶ ἡ ὁδὸς ἢ καθ' ὑπερβολὴν, καὶ ὅπως ἡ τοῦ Παναγίου Πνεύματος παραδοξοποιὸς παρουσία κατηύθυνεν αὐτὴν εἰς τὸ τὰ ἐαυτῆς τῇ Ἱερᾷ ἀναθέσθαι Συνόδῳ εἰς διακονίαν τοῖς ἱερῶς ἐπὶ γῆς ἐργαζομένοις τὴν τοῦ Κυρίου δόξαν τῷ τὴν ἄσπιλον ἀναφέρειν ἱεουργίαν

Ὁ Μακαριώτατος Ἀρχιεπίσκοπος κ. Ἱερώνυμος ἀναγινώσκων τὸ πρὸς τὴν ἀδελφὴν Αἰμιλίαν Πέππα ψήφισμα τῆς Ἱερᾶς Συνόδου τῆς Ἱεραρχίας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος.

Ο Μ Ο Φ Ρ Ο Ν Ω Σ Ε Κ Ρ Ι Ν Ε

δεῖν ψηφίσασθαι τὴν ἐδεργεσίαν τῆ τοῦ Θεοῦ δούλη εὐλαβεστάτη

Μοναχῆ Π Α Ρ Α Σ Κ Ε Υ Η Π Ε Π Π Α

καὶ τὴν χάριν ὁμολογῆσαι κείσεσθαι ἐν τῇ ἡμετέρᾳ Ἐκκλησίᾳ ἔσαι ἀνάγραπτον οὐ λίθοις ἀλλὰ ταῖς τῶν τῆ προεδρείᾳ τοῦ ἁγίου Θυσιαστηρίου τιμηθέντων καρδίαις.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 22 Νοεμβρίου 1968.

† Ὁ Ἀθηρῶν Ἱερόνυμος, Πρόεδρος

† Ὁ Πατρῶν Κωνσταντῖνος

† Ὁ Τρίκκης καὶ Σταγῶν Διονύσιος

† Ὁ Ναυπακτίας καὶ Ἐδρουτανίας Δαμασκηνός

† Ὁ Νικοπόλεως καὶ Πρεβέζης Στυλιανός

† Ὁ Ξάνθης Ἀντώνιος

† Ὁ Κυθήρων Μελέτιος

† Ὁ Διδυμοτείχων καὶ Ὁρεστιάδος Κωνσταντῖνος

† Ὁ Κασσανδρείας Συνέσιος

Ὁ Ἀρχιεραμματεῦον

Ἀρχιμ. Βαρθολομαῖος Κατσούρης

Μετὰ ταῦτα, περιστοιχούμενος ὑπὸ τῶν Σεβασμιωτάτων Ἱεραρχῶν, ὁ Μακαριώτατος ἐξῆλθεν εἰς τὴν Κεντρικὴν Εἴσοδον τῆς Στέγης, ἔνθα ἀπεκάλυψεν ἐντοιχισμένην μαρμαρινὴν πλάκα ἔχουσαν οὕτω :

ΣΤΕΓΗ ΕΥΓΗΡΙΑΣ ΚΛΗΡΙΚΩΝ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΙΔΡΥΘΕΙΣΑ

ΥΠΟ ΤΟΥ ΜΑΚΑΡΙΩΤΑΤΟΥ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΑΘΗΝΩΝ

ΚΑΙ ΠΑΣΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ κ. Ι Ε Ρ Ω Ν Υ Μ Ο Υ

ΕΝ ΕΤΕΙ 1968

Ἐν συνεχείᾳ, ὁ Μακαριώτατος μετὰ τῶν Σεβασμιωτάτων Ἱεραρχῶν καὶ τῶν λοιπῶν προσκεκλημένων περιῆλθον καὶ ἐπεσκέφθησαν τὰς ἐγκαταστάσεις τοῦ Ἰδρύματος, ὡς καὶ τὰς τοιαύτας ὑπὸ ἀποπεράτωσιν, δαπάνη τῆς ἀδελφῆς Πέππα, δυτικῶς τῆς Στέγης εἰδικοῦ οἰκοδομήματος, προοριζομένου νὰ καταστή Ἀσυλον τῶν ἀνιάτως νοσοῦντων Κληρικῶν Ἑλλάδος.

Περαιωθείσης τῆς ἐπισκέψεως, ὁ Μακαριώτατος, οἱ Σεβ. Ἱεράρχαι καὶ οἱ λοιποὶ προσκεκλημένοι ἐπανῆλθον εἰς τὴν αἴθουσαν δεξιώσεως, ἔνθα προσεφέρθησαν ἀναψυκτικά.

Συμφώνως πρὸς τὸν κανονισμόν τῆς Στέγης, ἐν αὐτῇ θὰ περιθάλπωνται : α) Οἱ ἔχοντες ἀνάγκην περιθάλψεως ὑπέργηροι καὶ ἀνίκανοι κληρικοί, ὡς καὶ τὰ ὑπ' αὐτῶν προστατευόμενα μέλη τῶν οἰκογενειῶν των, β) οἱ ὑπέργηροι καὶ ἀνίκανοι μοναχοὶ καὶ

Ὁ Μακαριώτατος Ἀρχιεπίσκοπος κ. Ἱερώνυμος ἀποκαλύπτων τὴν ἐν τῇ εἰσόδῳ τῆς Στέγης Εὐγερίας Κληρικῶν Ἑλλάδος ἐντοιχισθεῖσαν ἀναμνηστικὴν πλάκα.

Ο ΙΕΡΕΥΣ ΤΟΥ ΝΟΣΟΚΟΜΕΙΟΥ

Τὸν σκοπὸν τοῦ θὰ ἐπιτύχη ἀκόμη ὁ ἐφημέριος καὶ μὲ διαφόρους λατρευτικὰς εὐκαιρίας, τελουμένας ἐν τῷ Ναῷ. Συνήθως τὰ Νοσηλευτικὰ Ἰδρύματα ἔχουν μικροὺς, κομψοὺς καὶ κατανυκτικοὺς Ναοὺς. Γενικῶς εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο ὁ ἱερεὺς πρέπει νὰ ἔχη ὑπ' ὄψει τοῦ τὰ ἐξῆς:

α) Νὰ μὴ διακοῦν πέρα τοῦ ἡμῶρου αἱ διάφοροι ἀκολουθίαι ἐκτὸς τῆς Θ. Λειτουργίας, ἢ ὅποια δέον νὰ εἶναι 45' διαρκείας.

β) Νὰ τελῶνται εἰς ὥρας, αἱ ὁποῖαι διευκολύνουν τοὺς ἀσθενεῖς καὶ τὸ προσωπικὸν τοῦ Ἰδρύματος.

γ) Νὰ τελῶνται κατὰ τρόπον ὑποδειγματικὸν καὶ κατανυκτικόν. Νὰ δημιουργοῦν ἀτμόσφαιραν ἀνατάσεως διὰ τοὺς ἐκκλησιαζομένους.

Πόσοι ἀσθενεῖς μὲ δάκρυα παρακολουθοῦν μίαν παράκλησιν πρὸς τὴν Ὑπεραγίαν Θεοτόκον ἢ ἓνα Ἀπόδειπνον καὶ παρακαλοῦν τὸν Θεὸν νὰ εὔρουν τὴν ἴασίν των καὶ πόσοι μὲ τὴν ἴασιν τῆς ἀσθενείας των δὲν εὐρίσκουν καὶ τὸν Σωτῆρα τῶν ψυχῶν των.

Τὴν συνισταμένην ὁμῶς τῶν μέσων, τὰ ὅποια θὰ χρησιμοποιήσῃ ὁ ἱερεὺς διὰ νὰ ἐλύσῃ τοὺς ἀσθενεῖς εἰς τὸν Χριστὸν εἶναι ἡ προσφορὰ τῶν Μυστηρίων τῆς Ἐκκλησίας.

Μὲ προθυμίαν θὰ τελῇ τὴν Ἀκολουθίαν τοῦ Ἁγίου Ἐλαίου, τοῦ πλέον καταλλήλου Μυστηρίου διὰ τοὺς ἀσθενεῖς. Θὰ τὸ συνιστᾷ ἐπὶ πλέον. Δὲν θὰ διατρέχῃ τὸν κίνδυνον τῆς κατηγορίας τῶν ἀσθενῶν ὅτι συνιστᾷ τὴν τέλεσιν τοῦ Μυστηρίου τούτου διὰ νὰ λαμβάνῃ «τυχηρά», δοθέντος ὅτι, ὡς καὶ ἀλλαχοῦ ἐτονίσθη,

---

μοναχαί, γ) πρόσωπα προσενεγκόντα μεγίστας ὑπηρεσίας εἰς τὸ Ἔθνος καὶ τὴν Ἐκκλησίαν καὶ δ) πρόσωπα διακρινόμενα δι' ἠθικὸν καὶ ἐνάρετον βίον.

Τὸ ἐγκαινιασθὲν Ἰδρυμα, εὐσεβῆς δωρεὰ πρὸς τὸν Κλῆρον τῆς Ἑλλάδος τῆς γνωστῆς περὶ τὰ ἔργα ἀγάπης ὁσιωτάτης μοναχῆς Παρασκευῆς Πέππα, διαθέτει νῦν 30 κλῖνας καὶ φιλοδοξεῖν ἄποτελεσθαι τὴν ἀπαρχὴν τῆς ριζικῆς ἀντιμετωπίσεως τοῦ ιδιότυπου θέματος νοσηλείας τῶν Κληρικῶν τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος.

(Συνεχίζεται)

ἐπ' οὐδενὶ λόγῳ θὰ δέχεται τοιαῦτα. Πολλοὶ ἀσθενεῖς, εἶναι ἀποδεδειγμένον τοῦτο, ἔχουν ἡρεμήσει, ἔχουν ἰαθῆ μετὰ τὴν τέλεισιν τοῦ Μυστηρίου τοῦ Εὐχελαίου καὶ τὴν συμμετοχὴν τῶν μετὰ πίστεως εἰς αὐτό.

Μὲ μεγάλην ἰλαρότητα, καλωσύνην, εὐγένειαν θὰ δέχεται τοὺς ἀσθενεῖς εἰς ἐξομολόγησιν. Ὁ ἱερεὺς τοῦ Νοσοκομείου ἔχει κάτι ὑπὲρ αὐτοῦ εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο, τὸ ὁποῖον δὲν ἔχουν οἱ πνευματικοὶ τῶν ἐνοριῶν. Εἶναι τελειῶς ἄγνωστος εἰς τοὺς ἀσθενεῖς· δὲν γνωρίζουν τὰ τυχὸν ἐλαττώματά του· δὲν πρόκειται νὰ τὸν δοῦν ἐκ νέου· δὲν φοβοῦνται νὰ μὴ κοινολογήσῃ τὰς ἀμαρτίας των. Στοιχεῖα, βεβαίως, τὰ ὁποῖα δὲν θὰ πρέπη νὰ ὑπολογίζωνται, ἀλλὰ τὰ ὁποῖα ἡ ἀνθρωπινὴ ἀδυναμία ἐπιτρέπει τοῦλάχιστον νὰ ὑπάρχουν.

Θὰ ἀκούσῃ τὸν ἐξομολογούμενον ἀσθενῆ· θὰ τὸν ἀφήσῃ νὰ τοῦ ἀνοίξῃ τὴν καρδίαν του. Ἐὰν διαπιστώσῃ, ὅτι κάτι τοῦ κρύπτει, θὰ προσπαθήσῃ νὰ τὸ ἐκμαιεύσῃ, δὲν θὰ τὸν πιέσῃ ὅμως νὰ τὸ ἐξωτερικεύσῃ.

Διὰ νὰ ἐπιτύχῃ ἡ ἐξομολόγησις, πρέπει ὁ ἱερεὺς νὰ εἶναι ἐνημερωμένος, ὅπως καὶ ἐν τοῖς ἔμπροσθεν εἶπωμεν, εἰς τὴν ψυχολογίαν τοῦ ἀσθενοῦς. Μὲ τὴν διορατικότητα ποῦ πρέπει νὰ τὸν διακρίνῃ πρέπει νὰ εἰσέρχηται εἰς τὰ βάθη τῆς καρδίας τοῦ ἐξομολογούμενου καὶ μὲ πολλὴν «μαεστρίαν» νὰ ἀποσπᾷ τὴν ἐμπιστοσύνην αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ τὴν ἐμπιστοσύνην του πρὸς τὸ Μυστήριον, εἰς τρόπον ὥστε καὶ ἐξερχόμενος τοῦ Νοσοκομείου ὁ ἐξομολογούμενος οὗτος νὰ συνεχίσῃ νὰ ἐξομολογῆται.

Δύο εἰσέτι σημεῖα πρέπει νὰ τονισθοῦν εἰς τὴν παράγραφον αὐτήν:

α) Ὡς πρὸς τὰ ἐπιτίμια. Ὡς γνωστόν, ἡ ἡμετέρα Ἐκκλησία τὰ ἐπιτίμια τὰ θεωρεῖ θεραπευτικὰ φάρμακα καὶ παιδαγωγικὰ μέσα διὰ τὴν πνευματικὴν ἀγωγὴν καὶ πρόοδον τῶν χριστιανῶν. Ἐπομένως, ἀνεξάρτητα ὅπως εἶναι ἀπὸ τὴν ἄφεσιν τῶν ἀμαρτιῶν, δύνανται νὰ παραλειφθοῦν. Καὶ προκειμένου δι' ἀσθενεῖς πρέπει νὰ παραλείπωνται. Ἐφ' ὅσον διαπιστωθῆ ἀληθῆς μετάνοια, εἰλικρινῆς ἐξομολόγησις, ἀγαθὴ διάθεσις ἐκ μέρους τοῦ ἐξομολογούμενου, ἐν συνδυασμῷ πάντοτε μὲ τὰς ἀμαρτίας, τὰς ὁποίας ἐξηγόρευσεν οὗτος, τὰ ἐπιτίμια δὲν ἔχουν θέσιν. Ἀσφαλῶς θὰ γίνουν ἓνα βάρος εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ ἀσθενοῦς καὶ ἐκείνον τὸ ὁποῖον ἐπιδιώκομεν διὰ τῆς ἐξομολογήσεως, τὴν ἀπελευθέρωσιν τῆς πνευματικῆς ὑποστάσεως τοῦ ἀνθρώπου — τῆς ψυχῆς του — ἀπὸ πᾶσαν ἐνοχίην, διὰ νὰ δυνηθῆ καλλίτερον καὶ ἀ-

ποτελεσματικώτερον νὰ ἀντιμετωπίση καὶ τὴν ἀσθενειάν του, τὸ ἀποκλείομεν διὰ τῆς ἐπιβολῆς ἐπιτιμίων. Πρὸς τούτοις δὲν θὰ πρέπη νὰ λησμονοῦμεν ὅτι τὴν θέσιν τῶν ἐπιτιμίων τὴν καταλαμβάνει ἡ ἀσθένεια.

Ἐὰν ὁμως παρὰ ταῦτα, ἡ ἐπιβολὴ τῶν ἐπιτιμίων κριθῆ ἀπαράιτητος, τότε ταῦτα θὰ πρέπη νὰ ὀρίζονται διὰ τὸν μετὰ τὴν ἴασιν χρόνον, νὰ ἔχουν πρακτικὸν χαρακτήρα καὶ ἐπ' οὐδενὶ λόγῳ θὰ πρέπη νὰ συνδυάζονται μὲ τὸν προσωρινὸν ἀφορισμὸν, τὴν ἀναβολὴν δηλονότι τῆς Θ. Κοινωνίας, ὅσονδῆποτε μεγάλα καὶ ἂν εἶναι τὰ ἁμαρτήματα καὶ ὅσονδῆποτε ἐλαφρά καὶ ἂν εἶναι ἡ ἀσθένεια. Ἄς μὴ μᾶς διαφεύγη ὅτι ἡ ἀσθένεια ἐγένεν ἀφορμὴ νὰ προσέλθῃ εἰς τὴν ἐξομολόγησιν ὁ ἀσθενὴς καὶ ἡ εὐκαιρία αὐτὴ πρέπει θετικῶς ν' ἀποβῆ ὑπὲρ τοῦ ἐξομολογουμένου. Νὰ ἐπιτρέπη λοιπὸν ἀμέσως τὴν Θ. Κοινωνίαν, ἀνεξαρτήτως ἁμαρτιῶν καὶ θὰ ἀφίνωμεν τὸν Θεὸν νὰ δικαιοῶνῃ τοὺς ἐξομολογουμένους.

β) Ὡς πρὸς τὴν μετέπειτα πνευματικὴν παρακολούθησιν τῶν ἐξομολογουμένων ἐκ μέρους τοῦ Ἐφημερίου. Ὁ ἱερεὺς τοῦ Νοσοκομείου κύριον σκοπὸν ἔχει τὴν προσέλευσιν εἰς τὸν Χριστὸν τῶν ἀσθενῶν τοῦ Ἰδρύματος. Ἐπομένως παρακολούθησις τῶν ἅπαξ ἐξομολογουμένων ἀσθενῶν, μετὰ τὴν ἐξοδὸν αὐτῶν ἐκ τοῦ Νοσοκομείου, καθίσταται ἂν μὴ ἀδύνατος τοῦλάχιστον δύσκολος καὶ ἀσφαλῶς ἀποβαίνει εἰς βάρος τοῦ κυρίου ἔργου τοῦ ἱερέως τοῦ Νοσοκομείου. Δι' αὐτὸ καλὸν θὰ εἶναι νὰ ὑποδεικνύῃ ὁ ἱερεὺς τοῦ Νοσοκομείου εἰς τοὺς ἐξομολογουμένους πνευματικὸς — ἱερεῖς, εἰς τοὺς ὁποίους θὰ δύνανται οὗτοι νὰ καταφεύγουν διὰ νὰ ἐξομολογοῦνται, ὅταν θὰ ἐξέλθουν τοῦ Νοσοκομείου. Εἰς τοῦτο θὰ βοηθήσῃ πολὺ ἡ ἐμπιστοσύνη, τὴν ὁποίαν θὰ ἀποσπάσῃ ὁ ἱερεὺς τοῦ Νοσοκομείου ἐκ μέρους τῶν ἐξομολογουμένων.

Μία ἐξομολόγησις πολλάκις ἐγένετο ἀφορμὴ ἰάσεως ἀπὸ τῆς νόσου ἀσθενῶν, διότι, ὡς κατὰ κόρον ἴσως ἐτονίσθη, τὸ αἷτιον τῆς ἀσθενείας τῶν ἦτο πνευματικῆς φύσεως. Δι' αὐτὸ μετὰ πολλῆς προσοχῆς, ἐπιμελείας καὶ ζήλου θὰ πρέπη νὰ διακονῆται ἐκ μέρους τοῦ ἱερέως τοῦ Νοσοκομείου τὸ μυστήριον τοῦτο. «Ἡ ἀληθὴς ποιμαντορικὴ ἐμπειρία εἰς τοῦτο συνίσταται, ἦτοι εἰς τὸ καθιστᾶναι τοῖς ἀσθενοῦσιν ἐφικτὴν τὴν ἐκ τῆς ἱεραῆς ἐξομολογήσεως ἀνακούφισιν»⁹.

Τὴν ἐξομολόγησιν φυσικῶς ἀκολουθεῖ τὸ μυστήριον τῆς Θ. Εὐχαριστίας. Μετὰ μίαν ὥραίαν ἐξομολόγησιν καὶ μίαν παρακολούθησιν κατασκευτικῆς Λειτουργίας, προσέρχεται ὁ ἀσθενὴς καὶ κοινωνεῖ «Σῶμα καὶ Αἷμα Χριστοῦ, εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν καὶ ζωὴν αἰώνιον». Λαμβάνει δύναμιν, θάρρος εἰς τὴν ἀντιμετώπισιν τῆς ἀσθενείας του· αἰσιοδοξίαν διὰ τὴν ἔκβασιν τῆς, θαρραλέαν ἀντιμετώπισιν τοῦ θανάτου, ἐὰν προβλέπεται ἢ γνωρίζῃ κάτι παρόμοιον. Θὰ μείνῃ ἱστορικὸς ἴσως ὁ τρόπος τῆς ἀντιμετωπίσεως τοῦ θανάτου ὑπὸ τοῦ πρωταγωνιστοῦ τοῦ Ἑθνικοῦ Θεάτρου Γ. Παππᾶ. Οὗτος ἔζησε τὴν ζωὴν του μηδεμίαν σχέσιν ἔχων μὲ τὴν Ἐκκλησίαν. Εἰσῆλθεν εἰς τὸν «ΕΥΑΓΓΕΛΙΣΜΟΝ», πάσχων ἐκ καρκίνου. Μετὰ ὀλίγας ἐπισκέψεις τοῦ ἐφημερίου ἐξομολογήθη, ἐκοινώνησε καὶ ἔκτοτε τὰς ὀλίγας ἡμέρας αἱ ὁποῖαι τοῦ ἀπέμεινον τὰς ἐπέρασε μελετῶν τὴν ἁγ. Γραφήν. Τὸ περιστατικὸν τοῦτο ἦλθεν εἰς φῶς, διότι τὸ ὄνομά του ἦτο γνωστὸν ἀνὰ τὸ Πανελλήνιον, ὡς ἐκ τῶν κορυφαίων ἠθοποιῶν τοῦ Ἑλλ. Θεάτρου. Πόσα παρόμοια περιστατικὰ μένουσιν ἄγνωστα, ἐπειδὴ εἶναι ἄγνωστοι καὶ οἱ ἄνθρωποι εἰς τοὺς ὁποίους συμβαίνουν!

Εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο ὑπάρχει μία προκατάληψις εἰς τοὺς χριστιανοὺς. Ὅτι δηλ. ἐὰν κληθῇ ὁ ἱερεὺς νὰ κοινωνήσῃ ἀσθενῆ, τότε οὗτος θὰ ὀδηγηθῆ εἰς τὸν θάνατον, ἢ τοῦλάχιστον θὰ σχηματισθῆ εἰς αὐτὸν ἡ ἐντύπωσις ὅτι πρόκειται νὰ συμβῆ τοῦτο καὶ θὰ ἀνησυχήσῃ. Κατὰ τὸν Μητρ. Κορινθίας Μιχαήλ, «τὸν φόβον καὶ τὴν μωρὰν αὐτὴν προκατάληψιν δέον νὰ ἐκριζώσῃ ἐκ τῶν ψυχῶν τῶν χριστιανῶν Ἑλλήνων ὁ κληρὸς ἐκ τοῦ ὁποῖου ἐξαρτᾶται καθ' ὅλοκληρίαν τὸ ἔργον αὐτό».

Δύναται ἀκόμη νὰ γίνῃ συνδυασμὸς τῶν δύο Μυστηρίων ἐξομολογήσεως - Θ. Κοινωνίας εἰς ἀνθρώπους τοὺς ὁποίους εἴτε δὲν ἐπεσκέφθη ὁ ἱερεὺς, εἴτε δὲν ἠθέλησαν οὗτοι νὰ ἐξομολογηθοῦν. Ὅσάκις καλεῖται διὰ Θ. Κοινωνίαν ὁ ἱερεὺς καὶ μεταβαίνει μετὰ τῶν Ἀχράντων Μυστηρίων παρὰ τὴν κλίνην τοῦ ἀσθενοῦς, δοθέντος ὅτι θὰ πρόκειται περὶ ἐπείγοντος περιστατικοῦ, τότε ὁ ἱερεὺς πρὸ τῆς Θ. Κοινωνίας ἐρωτᾷ τὸν ἀσθενῆ τί προβλήματα πνευματικὰ ἀπασχολοῦν τὸν ἀσθενῆ καὶ τὸν ὀδηγεῖ πρὸς τὴν ἐξομολόγησιν.

Εἰς τὴν διακονίαν τῶν δύο τούτων κυρίως Μυστηρίων ἀπαιτεῖται τελεία αὐταπάρνησις τοῦ ἱερέως. Ἐὰν κληθῆ δι' ἐξομολόγησιν ἢ Θ. Κοινωνίαν δὲν θὰ σκεφθῆ οὔτε ὥραν, οὔτε ἀνειλημμένας ὑποχρεώσεις, οὔτε παρόμοιον τι, ἀλλὰ θὰ σπεύσῃ εἰς τὴν κλίνην τοῦ ἀσθενοῦς διὰ νὰ προσφέρῃ «τὰ πνευματικὰ ἱατρικὰ»

πρὸς θεραπείαν τῆς ψυχῆς τοῦ ἀσθενοῦς. Δὲν ἀποκλείεται νὰ διακόψῃ καὶ ἐξομολόγησιν ἐν τῷ Ναῷ, διὰ νὰ μεταβῇ νὰ κοιωνήσῃ ἐτοιμοθάνατον. Καθυστερήσις ἔστω καὶ λεπτῶν δύναται ν' ἀποβῇ ὀλεθρία διὰ τὴν ψυχικὴν σωτηρίαν ἐνὸς ἀνθρώπου «ὕπὲρ οὗ Χριστὸς ἀπέθανεν».

Τέλος ὁ ἱερεὺς τοῦ Νοσοκομείου θὰ χρησιμοποίησιν ὡς μέσον εἰς τὴν ἀποστολὴν του καὶ τὴν ψυχαγωγίαν. Εἶναι τόσον ἀπαραίτητος διὰ τὴν ψυχολογίαν τοῦ ἀσθενοῦς καὶ τὴν ἀτμόσφαιραν εἰς τὴν ὁποίαν ζῆ ὄυτος. Καὶ ἡ σοβαρὰ μουσικὴ ἔχει τὴν θέσιν της εἰς τοὺς θαλάμους τῶν ἀσθενῶν — εἰς Νοσοκομεῖά τινα ὑπάρχει κεντρικὸν Ραδιόφωνον τοῦ Ἰδρύματος καὶ εἰς κάθε κλίνην ἀκουστικὸν δι' ἕκαστον ἀσθενῆ. Μέσον ἰδανικὸν διὰ τὴν ψυχαγωγίαν τοῦ ἀσθενοῦς. Ἐὰν μάλιστα ἐλέγχονται αἱ ἐκπομπαὶ καὶ χρησιμοποιοῦνται καὶ ὑπὸ τοῦ ἱερέως διὰ τὴν μετάδωσιν συνημάτων ἢ ἐποικοδομητικῶν πενταλέπτων ὁμιλιῶν, τότε ἀποβαίνει καὶ ὠφέλιμον. Ἀκόμη καὶ διάφοροι λατρευτικαὶ εὐκαιρίαι — παρακλήσεις, ἀγιασμοὶ καὶ τήρησις ὠρισμένων ἐθίμων — χριστουγεννιάτικο δένδρον, βασιλόπιττα, κάλλανδα, διανομὴ κοκκίνων αὐγῶν κ.λ.π. Ἀκόμη πόσην χαρὰν καὶ πόσας ἀναμνήσεις θὰ φέρῃ εἰς τὸν νοῦν τῶν ἐξερχομένων ἰαθέντων ἀσθενῶν ἐν μικρὸν ἐνθύμιον μὲ μίαν εἰκόνα καὶ ἐν μικρὸν σχετικὸν ρητόν, τὸ ὁποῖον ἐνθύμιον θὰ λαμβάνουν οἱ ἀσθενεῖς ἀπὸ τὸν ναὸν τοῦ Ἰδρύματος τὴν στιγμὴν τῆς ἐξόδου των.

(Συνεχίζεται)

Πρῶτοπρ. ΕΛΕΥΘΕΡΙΟΣ ΠΕΤΡΙΤΣΟΠΟΥΛΟΣ

Α Ν Α Κ Ο Ι Ν Ω Σ Ι Σ

Ἀποφάσει τῆς Ἐποπτεuούσης Συνοδικῆς Ἐπιτροπῆς (Πρακτικὸν τῆς 23/1/69), ἅπαντες οἱ Ἱ. Ναοὶ τῆς Χώρας εἰς τοὺς ὁποίους ἀπεστέλλετο ἡ «ΕΚΚΛΗΣΙΑ» δὲν θὰ λαμβάνωσιν εἰς τὸ ἐξῆς τὸ φύλλον καθ' ὑποχρέωσιν. Οἱ Πρόεδροι τῶν Ἐκκλησιαστικῶν Συμβουλιῶν ἐκάστου Ἱ. Ναοῦ, ἐφ' ὅσον ἐπιθυμοῦν νὰ συνεχισθῇ ἡ ἀποστολή, διὰ νὰ ἔχωσιν τὴν σειρὰν τῶν τόμων τοῦ Περιδικοῦ εἰς τὰς Βιβλιοθήκας τῶν Ἱ. Ναῶν, παρακαλοῦνται νὰ δηλώσωσι τοῦτο ἐγγράφως, συναποστέλλοντες καὶ τὴν ἐξ 100 δραχμῶν ἐτησίαν συνδρομὴν πρὸς τὸ περιοδικὸν «ΕΚΚΛΗΣΙΑ», ὁδὸς Ἁγ. Φιλοθέης 19, Ἀθῆναι (117).

Ἐκλεκτὲς σελίδες ἀπὸ τὸν ἱ. Χρυσόστομο

Ἡ ΑΛΗΘΕΙΑ ΤΟΥ ΕΥΑΓΓΕΛΙΟΥ ΑΝΑΔΙΝΕΤΑΙ ΣΑΝ ΦΩΣ ΛΑΜΠΡΟ ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΝΑΣΤΑΣΗ ΤΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ

(Ἐκ τῆν πέμπτη ὁμιλία του στὴν Α' πρὸς Κορινθίους ἐπιστολὴν)

Ἄν δὲ δὲν τὸ κατώρθωσα νὰ σᾶς πείσω ἀκόμη, σκεφθῆτε κι' ἐκεῖνο· πὼς ἂν δηλαδὴ δὲν συνέβαινε αὐτό, κι' ἂν εἶχαν ἀκόμη ὅλη τὴν προδιάθεση, δὲν θάκαναν τὰ κηρύγματά τους στ' ὄνομά του, ἀλλὰ θὰ τὸν ἀποστρέφονταν. Γιατὶ τὸ ξέρετε καλὰ, πὼς οὔτε τὰ ὀνόματα δὲν θέλομεν ν' ἀκοῦμε τῶν ἀνθρώπων πού κάνουν τέτοιες ἀπάτες. Καὶ γιὰ ποιὸ λόγο λοιπὸν ἐκήρυτταν τ' ὄνομά του; Μήπως γιὰτὶ περίμεναν πὼς θὰ ἐπικρατήσουν μ' αὐτό; Κι' ὅμως θᾶπρεπε νὰ περιμένουν τ' ἀντίθετο· πὼς ὅτι δηλαδὴ, κι' ἂν ἐπρόκειτο νὰ ἐπικρατήσουν, στὸ τέλος θὰ καταστρέφονταν παρουσιάζοντας τ' ὄνομα ἑνὸς ἀπατεώνα. Κι' ἂν ἤθελαν πάλιν νὰ συσκοτίσουν καὶ νὰ κρύψουν τὰ προτητερινά, θᾶπρεπε νὰ σιωπήσουν· γιὰτὶ βέβαια τὸ ν' ἀγωνίζονται καὶ νὰ μάχωνται κατόπιν γι' αὐτὰ ξάναβε περισσότερο καὶ τὸν πόλεμο καὶ τὰ περιγέλοια. Ἐκ τῆν ποῦ λοιπὸν τοὺς ἤλθε στὸ νοῦ νὰ ξαναπλάσουν τέτοια πράγματα; Γιατὶ τὰ ὅσα εἶχαν ἀκούσει, τὰ εἶχαν ἀποξεχάσει. Ἄν δέ, χωρὶς νὰ ὑπάρχη κανεὶς λόγος νὰ φοβοῦνται, πολλὰ τὰ λησμονοῦσαν, καὶ μερικὰ μάλιστα οὔτε τὰ καταλάβαιναν, πὼς ἦταν δυνατὸ νὰ μὴν τοὺς διαφύγουν τὰ πάντα; Καὶ γιὰτὶ νὰ μιλῶ γιὰ τὰ λόγια μονάχα· ὅταν κι' ὁ πόθος γιὰ τὸν ἴδιο τὸν διδάσκαλο ἔσβυνε σιγὰ σιγὰ ἀπὸ τὸν φόβο τῶν συνεπειῶν πού θὰ εἶχε· πράγμα πού γι' αὐτὸ κι' ὁ ἴδιος τοὺς ὠνειδισε; Γιατὶ, προτιήτερα μὲν, ὅταν ἐκρέμονταν ἀπὸ ἐπάνω του, διαρκῶς τὸν ἐρωτοῦσαν. — Ποῦ πηγαίνεις; Κατόπιν ὅμως, ὅταν τοὺς μίλησε διὰ μακρῶν, καὶ τοὺς ἀνιστόρησε τὰ κακὰ πού θὰ τοὺς εὑρίσκαν ἀμέσως ὕστερα ἀπὸ τὴν σταύρωσή του, παγωμένοι ἀπὸ φόβο ἀτόμειναν μὲ τὸ στόμα τους ἀνοικτό. Κι' ἄκουσε πὼς τοὺς εἶπε καὶ πὼς τοὺς ἀνάφερε τὸ πρᾶγμα αὐτό. — «Κανεὶς σας δὲν μ' ἐρωτᾷ, — «ποῦ πηγαίνεις»; Ἄλλὰ ἐπειδὴ σᾶς τὰ εἶπα αὐτά, ἡ λύπη ἔχει πλημμυρίσει τὴν καρδιά σας» (Ἰωάν. 1στ', 5,6). Ἄν λοιπὸν τὴν στιγμή πού περίμεναν πὼς αὐτὸς θ' ἀποθάνῃ καὶ θ' ἀναστηθῆ ἦσαν τόσο καταλυπημένοι, ὅταν τὸν εἶδαν νὰ μὴν ἀναστηθῆ, πὼς δὲν θὰ αἰσθάνονταν τὸν ἑαυτὸ τους καὶ χαμένο καὶ πὼς δὲν θάθελαν ν' ἀνοίξῃ ἡ γῆ καὶ νὰ τοὺς καταπιῇ· καὶ ἀπὸ τὴν λύπη τους γιὰ τὸ ξεγέλασμά τους καὶ ζωσμένοι ἀπὸ τὸν φόβο αὐτῶν πού θὰ ἐπακολουθοῦσαν;

Ἄπο ποῦ δὲ ἔχουν τὴν πηγὴ τους καὶ τὰ ὑψηλά τους δόγματα; Γιατί γιὰ τὰ ὑψηλότερα τοὺς προσεῖπε πῶς θὰ τὰ μάθουν ἀργότερα: «Πολλὰ γὰρ ἔχω λέγειν ὑμῖν, φησὶν, ἀλλ' οὐ δύνασθε βασιτάζειν ἄρτι». Πολλὰ ἔχω ἀκόμη νὰ σᾶς εἰπῶ, ἀλλὰ πρὸς τὸ παρὸν δὲν μπορεῖτε ἀκόμη νὰ τὰ σηκώσετε (Ἰωάν. 1στ', 12). Ὡστε αὐτὰ ποὺ ἀπόμειναν ἦταν τὰ ὑψηλότερα. Ἐνας δὲ ἀπὸ τοὺς μαθητὲς δὲν ἤθελε οὔτε στὴν Ἰουδαία νὰ τὸν ἀκολουθήσῃ, ἐπειδὴ ἄκουσε πῶς θὰ ὑπάρξῃ κίνδυνος, ἀλλὰ ἔλεγε: «Ἀπέλθωμεν καὶ ἡμεῖς, ἵνα ἀποθάνωμεν μετ' αὐτοῦ». Ἄς πᾶμε καὶ ἡμεῖς, γιὰ νὰ πεθάνωμε μαζί του (Ἰωάν. 1α', 16). Γιατί εἶχε βαρεῖα τὴν καρδιά του, ἐπειδὴ περίμενε, πῶς θάλλθῃ τὸ τέλος του. Ἄν δὲ τὴν ὥρα ποὺ ἦτανε κοντά του, περιμένοντας πῶς θὰ κινδυνέψῃ νὰ πεθάνῃ ὑποχωροῦσε κι' ἄλλαζε γι' αὐτὸ γνώμη, τί δὲν θὰ περίμενε νὰ πάθῃ, χωρὶς αὐτὸν καὶ χωρὶς τοὺς ἄλλους μαθητὲς;

* * *

Κι' ἄφθονος ἦταν ὁ ἔλεγχος τῆς ἀναισχυντίας των. Καὶ τί εἶχαν νὰ εἰποῦν ξεκινώντας; Γιατί ὅλος ὁ κόσμος ἤξερε τὸ πάθημά του· γιὰ τὶ καὶ σὲ ψηλὸ ἰκρίωμα τὸν ἐκρέμασαν, καὶ ἦταν καταμεσήμερο, καὶ σὲ μεγάλη πρωτεύουσα, καὶ στὴ μεγαλύτερη γιορτῇ, ποὺ σ' αὐτὴν κυρίως κανεῖς δὲν ἤμποροῦσε νὰ λείψῃ. Τὴν ἀνάστασή του δὲ κανεῖς ἀπὸ τοὺς ἀπέξω δὲν τὴν εἶδε, πρᾶγμα ποὺ δὲν ἦταν γι' αὐτοὺς μικρὸ ἐμπόδιο, γιὰ νὰ πείθουν τοὺς ἄλλους. Κι' ὅτι μὲν τὸν ἔθαψαν, ὅλοι τῶλεγαν καὶ τὸ ψιθύριζαν· κι' ὅτι οἱ μαθητὲς του ἔκλεψαν τὸ σῶμά του, καὶ οἱ στρατιῶτες τῶλεγαν κι' ὅλοι οἱ Ἰουδαῖοι. Πῶς ἀναστήθηκεν ὅμως, κανεῖς ἀπὸ τοὺς ἀπέξω δὲν τὸ εἶδε. Ἄπο ποῦ λοιπὸν περίμεναν νὰ πείσουν τὴν Οἰκουμένη; Γιατί ἂν οἱ στρατιῶτες, τὸν καιρὸ ποὺ γίνονταν θαύματα καταπίεσθησαν νὰ μαρτυροῦν τ' ἀντίθετα, ἀπο ποῦ θάπαιρναν θάρρος αὐτοὶ νὰ κηρύττουν αὐτό, χωρὶς νὰ κάνουν καὶ θαύματα, κι' ἀφοῦ δὲν εἶχαν οὔτε μιὰ δραχμὴ, γιὰ νὰ πείθουν τὸν οὐρανὸ καὶ τὴν γῆ γιὰ τὴν ἀνάστασή του;

* * *

Ἄν δὲ τῶκαναν αὐτὸ ἀπὸ ἀγάπη πρὸς τὴν δόξα, δὲν θὰ φρόντιζεν μᾶλλον ὁ καθένας του νὰ διαφημίξῃ τὸν ἑαυτὸ του κι' ὄχι ἐκείνον; Δὲν θὰ τοὺς ἐπίστευεν ὅμως ὁ κόσμος. Καὶ γιὰ ποῖον θὰ πίστευαν περισσότερο ἀκούοντας; γιὰ ἐκείνον, ποὺ τὸν ἔπιασαν καὶ τὸν ἐσταύρωσαν, ἢ γι' αὐτοὺς ποὺ ξέφυγαν κι' ἐγλύτωσαν ἀπὸ τὰ χέρια τῶν Ἑβραίων; Καὶ γιὰ ποῖο λόγο, πές μου, ἀφοῦ τῶχαν πρόγραμμα νὰ τὸ κάνουν αὐτό, δὲν ἔφυγαν ἀμέσως, ἀφήνοντας τὴν Ἰουδαία, πρὸς τὶς πολιτεῖες τοῦ ἐξωτερικοῦ, ἀλλὰ στριφογύριζαν στὸ ἐσωτερικόν; Καὶ πῶς κατῶρθωναν νὰ παρασύρουν καὶ νὰ πείθουν,

ἂν δὲν ἔκαναν θαύματα; Καὶ ἂν μὲν ἔκαναν — γιατί ἔκαναν— ἦταν φανέρωση τῆς δύναμης τοῦ Θεοῦ καθετὶ ποῦ ἐγίνονταν· ἂν δὲ δὲν ἔκαναν, κ' ὁμως ἐπικρατοῦσαν, τότες ἦταν πολὺ θαυμαστότερο αὐτὸ ποῦ συνέβαινε.

* * *

Πές μου, δὲν ἐφοβοῦνταν τοὺς Ἰουδαίους καὶ τὴν κακογνωμία τους καὶ τὴν ψυχὴ τους ποῦ ξεχειλίξε ἀπὸ φθόνους; Γιατὶ καὶ τὸν Μωϋσῆ ἐλιθοβόλησαν, ὕστερα ἀπὸ τὴν Ἐρυθρὰ θάλασσα ποῦ τὴν ἐπέρασαν, ἔπειτα ἀπὸ τὴν νίκη καὶ τὸ θαυμαστὸ ἐκεῖνο τρόπαιο ποῦ ἔστησαν, μὲ τὰ χέρια του καὶ χωρὶς νὰ χύσουν σταλιὰν αἷμα, ἐναντίον τῶν Αἴγυπτίων ποῦ τοὺς κρατοῦσαν σκλάβους των· ὕστερα ἀπὸ τὸ μάννα, ὕστερα ἀπὸ τὶς πέτρες κ' ἀπὸ τὶς πηγὲς τοῦ νεροῦ ποῦ ξεχύθηκαν ποτάμι ὅταν ἐρράγισαν αὐτές, ὕστερα ἀπὸ τ' ἀμέτρητα θαύματα, ποῦ γίνηκαν καὶ στὴν Αἴγυπτο καὶ στὴν Ἐρυθρὰ θάλασσα καὶ μέσα στὴν ἔρημο!

Τὸν Ἰερεμία τὸν ἔρριξαν μέσα σ' ἓνα λάκκο· καὶ κατέσφαξαν πολλοὺς ἀπὸ τοὺς προφῆτες. "Ἄκουσε λοιπὸν τί λέει ὁ προφήτης Ἡλίας, ὅταν τὸν ἐξώριζαν στὸ μακρυνώτερο σημεῖο τῆς χώρας τους, ἔπειτα ἀπὸ τὸν φοβερὸν ἐκεῖνο λιμὸ καὶ τὴν θαυμαστὴ νεροποντὴ καὶ τὴν φωτιά, ποῦ τὴν κατέβασεν ἀπὸ τοὺς οὐρανοὺς, κ' ἔπειτα ἀπὸ τὸ παράδοξο ὀλοκαύτωμα ποῦ γίνηκε· «Κύριε, τοὺς προφήτας σου ἀπέκτειναν, τὰ θυσιαστήριά σου κατέσκαψαν, κἀγὼ ὑπελείφθην μόνος καὶ ζητοῦσι τὴν ψυχὴν μου» (Βασιλ. Γ'. ια).

Κι' αὐτὰ, ἐνῶ δὲν διετάρασσαν τίποτα ἀπὸ τὰ καθιερωμένα. Καὶ πῶς λοιπὸν θὰ ἦταν προσεκτικοὶ κ' ἐπιφυλακτικοὶ ἀπέναντι σ' αὐτούς; Ἀπάντησέ μου· γιατί κ' ἀπ' ὅλους ἐκείνους αὐτοὶ ἦσαν εὐτελέστεροι, κ' ἔκαναν τέτοιες ἐπαναστατικὲς ἐνέργειες, ποῦ γι' αὐτὲς κ' ἐσταύρωσαν τὸν δάσκαλό τους. "Ἄλλωστε δέ, δὲν τὸ νόμιζαν πῶς ἦταν ἐξίσου φοβερό, τὸ νὰ τὰ λήη αὐτὰ ὁ Χριστὸς καὶ αὐτοί. Γιατὶ γιὰ τὸν Χριστὸ μὲν ἐνόμιζαν πῶς ἀπὸ φιλοδοξία τὰ κάνει αὐτὰ, αὐτούς ὁμως θὰ τοὺς ἐμισοῦσαν πολὺ περισσότερο, ἐπειδὴ τοὺς ἐπολεμοῦσαν πρὸς χάριν ἄλλου.

* * *

Μήπως ὁμως τοὺς ἐβοηθοῦσαν οἱ νόμοι τῶν Ρωμαίων; Αὐτοὶ τοὺς ἐμπόδιζαν ἀκόμα περισσότερο· γιατί ὠρίζαν· «πᾶς ὁ ποιῶν ἑαυτὸν βασιλέα, οὐκ ἔστι φίλος τοῦ Καίσαρος». "Ὅποιος ἀναγορεύει τὸν ἑαυτοῦ βασιλέα δὲν εἶναι φίλος τοῦ Καίσαρα (Ἰωάν. ιθ' 12). "Ὡστε μόνον αὐτὸ ἦταν ἀρκετὸ γιὰ νὰ τοὺς σταματήσῃ, γιατί καὶ μαθητὲς ἦσαν καὶ πρόθεσή τους εἶχαν νὰ ἐνισχύσουν τὴν ὑπόθεσιν ἐκείνου, ποῦ λογιόσθηκε πῶς ἦτανε τύραννος. Ποιὸ πρᾶγμα λοιπὸν

τούς παρωρμούσε τόσο πολύ νὰ περιπέσουν σὲ τόσους μεγάλους κινδύνους; Καὶ τί κηρύγματα κάνοντας γι' αὐτὸν ἐλόγιαζαν ὅτι θὰ τοὺς πιστέψουν κάπως; ὅτι σταυρώθηκεν; ὅτι γεννήθηκεν ἀπὸ μιὰ φτωχὴν Ἑβραία, πού ἦταν ἀρραβωνιασμένη μ' ἓνα ξυλουργό; ὅτι κατὰγονταν ἀπὸ ἓνα λαό, πού τὸν ἐσιχαίνονταν ὅλη ἡ Οἰκουμένη; Μὰ ὅλα αὐτὰ ὄχι μόνον δὲν μπορούσαν νὰ πείθουν καὶ νὰ παρασύρουν τοὺς ἀκροατές, ἀλλὰ καὶ ἦταν ἐμπόδιο σ' ὅλα· καὶ μάλιστα τὰ ὅσα λέγονται ἀπὸ τὸν σκηνοποιὸ καὶ ἀπὸ τὸν ψαρᾶ! Δὲν ἦσαν λοιπὸν σὲ θέση νὰ τὰ καταλάβουν αὐτὰ οἱ μαθητές; Καὶ ὁμως οἱ δειλοὶ χαρακτῆρες μπορούν νὰ φαντάζωνται περισσότερα ἀπὸ τὴν πραγματικότητα. Καὶ τέτοιοι ἦταν ἐκεῖνοι. Ἀπὸ ποῦ λοιπὸν ἀντλοῦσαν τὶς ἐλπίδες πὼς θὰ φέρουν ἀποτέλεσμα; Καὶ τὸ συμπέρασμα εἶναι, πὼς δὲν θὰ τῶλπιζαν, ἐπειδὴ χίλια δυὸ ἄλλα τοὺς ὠδηγοῦσαν στ' ἀντίθετο, ἂν δὲν εἶχεν ἀναστηθῆ ὁ Χριστός.

* * *

Δὲν εἶναι λοιπὸν ὀλοφάνερο καὶ γιὰ ὅσους εἶναι ἐντελῶς ἀνόητοι τὸ ὅτι, ἂν δὲν εἶχαν ἀπολαύσει πλοῦσια καὶ μεγάλη τὴν χάρη τοῦ Θεοῦ, κι' ἂν δὲν εἶχαν χεροπιαστὲς ἀποδείξεις γιὰ τὴν ἀνάστασι τοῦ Χριστοῦ, δὲν θὰ μπορούσαν, ὄχι μονάχα νὰ ἐπιχειρήσουν καὶ νὰ τὰ κατορθώσουν αὐτὰ, ἀλλὰ οὔτε καὶ τὰ βάλουν στὸ νοῦ των; Γιατί, ἂν μὲ τόσα ἐμπόδια πού ὑπῆρχαν στὸ νὰ τὰ στοχασθοῦν ἀπλῶς, δὲν ἰσχυρίζομαι στὸ νὰ τὰ κατορθώσουν, καὶ τὰ σκέφθηκαν καὶ τὰ πραγματοποιήσαν κι' ἔκαμαν πράγματα μεγαλύτερα ἀπὸ κάθε προσδοκία. Εἶναι φανερὸ στὸν καθένα, πὼς δὲν τᾶκαναν μ' ἀνθρώπινη δύναμη, ἀλλὰ πὼς τὰ κατώρθωσαν ὅλα μὲ τὴν χάρη τοῦ Θεοῦ.

Μ' αὐτοὺς λοιπὸν τοὺς λόγους ἄς καταγινώμαστε, ὄχι μόνον ὅταν εἴμαστε μονάχοι μας, ἀλλὰ κι' ὅταν σμίγωμε μ' ἄλλους· καὶ μ' αὐτὸ τὸν τρόπον θὰ μπορῆ νὰ γίνετα εὐκολώτερη καὶ ἡ κατανόηση τῶν ὑπόλοιπων. Οὔτε καὶ νὰ νομίζης, ἂν τυχὸν εἶσαι χεροτεχνίτης, πὼς οἱ στοχασμοὶ αὐτοὶ σοῦ εἶναι ξένοι. Γιατί καὶ ὁ Παῦλος ἦταν σκηνοποιός· ἀλλὰ, ὅπως λέει, τὸν ἐπλημμύρισε ἡ θεία χάρη· κι' ἀπὸ ἐκεῖ ἐπαιρνε τὴν δύναμη γιὰ νὰ συζητῆ γιὰ τὸ καθετί. Ἀλλὰ καὶ προτοῦ νὰ δεχθῆ τὴν θεία χάρη, ἦταν πάντα κοντὰ στὰ πόδια τοῦ Γαμαλιήλ. Καὶ γι' αὐτὸ τοῦ δόθηκεν ἡ θεία χάρη· ἐπειδὴ καὶ διάθεσιν ἀντάξιά της ἐφανέρωσε· μὰ καὶ κατόπιν πάλιν ἐξασκοῦσε τὴν τέχνην του!

(Συνεχίζεται)

Ἀπόδοσις ΘΕΟΔΟΣΗ ΣΠΕΡΑΝΤΣΑ

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΣΕ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΕΣ, ΚΑΝΟΝΙΚΕΣ ΚΑΙ ΑΛΛΕΣ ΑΠΟΡΙΕΣ

167. Είναι ὀρθὸν νὰ ρίπτωμεν ἐντὸς τοῦ ἁγίου ποτηρίου μαργαρίτας ἐκ τοῦ ἁγίου ἄρτου τῆς Μεγάλης Πέμπτης καὶ νᾶμα καὶ ἐκ μόνου τοῦ νάματος νὰ κοινοῦμεν τὰ νήπια καὶ τοὺς ἀσθενεῖς, ἐπειδὴ οὗτος εἶναι ξηρὸς καὶ ὑπάρχει κίνδυνος κατὰ τὴν κατάποσίν του; Διὰ τὸν αὐτὸν λόγον καὶ εἰς τὴν θείαν λειτουργίαν μήπως πρέπει νὰ κοινοῦμεν τὰ νήπια μόνον ἐκ τοῦ τιμίου αἵματος; Τότε θὰ λέγωμεν «Μεταλαμβάνει ὁ δοῦλος τοῦ Θεοῦ... σῶμα καὶ αἷμα...» ἢ μόνον «αἷμα...»; (Ἐρώτησις Αἰδεσιμ. Δ. Μπίκου).

Κανονικῶς ἡ θεία κοινωνία δίδεται στοὺς πιστοὺς καὶ ὑπὸ τὰ δύο εὐχαριστιακὰ εἶδη, τοῦ ἄρτου καὶ τοῦ οἴνου, τοῦ τιμίου δηλαδὴ Σώματος καὶ Αἵματος τοῦ Κυρίου. Ἔχομε ὅμως στὴν παλαιότερα πρᾶξι τῆς Ἐκκλησίας μας παραδείγματα μεταδόσεως στοὺς πιστοὺς τῆς θείας κοινωνίας κατ' ἐξαιρέσιν ὑπὸ τὸ ἓνα μόνον εἶδος, συγκεκριμένως τοῦ τιμίου Σώματος. Ὑπάρχουν μαρτυρίες ὅτι οἱ πιστοὶ ἢ οἱ μοναχοὶ κοινοῦσαν κατ' ἰδίαν ἀπὸ μόνου τὸν ἅγιον ἄρτον, πού ἐφύλασσαν ἀπὸ τὴν προσέλευσίν των στὴν κοινωνία τῆς θείας λειτουργίας τῆς Κυριακῆς, ἢ ὅτι οἱ ἱερεῖς διατηροῦσαν τὸν ἅγιον ἄρτον γιὰ τὴν τέλεσιν τῆς λειτουργίας τῶν Προηγιασμένων χωρὶς νὰ ἐνσταλάξουν σ' αὐτὸν ἢ νὰ τὸν ἐμβαπτίσουν στὸ τίμιον Αἷμα. Γιὰ μετάδοσιν μόνον ἐκ τοῦ τιμίου Αἵματος δὲν ἔχομε μαρτυρίες. Εἰδικῶς ὅμως στὶς περιπτώσεις πού ἀναφέρεται ὁ ἐρωτῶν μποροῦν νὰ χρησιμοποιηθοῦν ἐλάχιστα ψήγματα μαργαριτῶν ἀπὸ τὴν παρακαταθήκη τῆς Μεγάλης Πέμπτης, τὰ ὁποῖα, ἀφοῦ παραμείνουν ἐπ' ἀρκετὸν στὸν οἶνον, μποροῦν νὰ προσφερθοῦν καὶ στοὺς πλέον βαρέως ἀσθενεῖς καὶ στὰ μικρότερα παιδιὰ χωρὶς νὰ ὑπάρξῃ κίνδυνος κατὰ τὴν κατάποσίν των. Στὴν κοινωνία δὲ τῶν νηπίων κατὰ τὴν θείαν λειτουργίαν τὰ πράγματα εἶναι εὐκολώτερα, γιὰτὶ ὁ ἅγιος ἄρτος μπορεῖ σχεδὸν νὰ διαλυθῇ μέσα στὸ τίμιον Αἷμα καὶ προσφέροντας ἀπ' αὐτὸ στὸ βρέφος νὰ αἰωροῦνται μέσα σ' αὐτὸ μικρότατα ἔχνη μαργαριτῶν. Ἐπ' αὐτὴν τὴν ἔννοιαν μπορεῖ νὰ προσφερθῇ ἡ θεία κοινωνία ὑπ' ἀμφοτέρωτα τὰ εἶδη, χωρὶς νὰ ὑπάρξῃ ἀνάγκη νὰ ἐπικαλεσθοῦμε τὴν κατ' οἰκονομίαν μετάδοσιν

μόνον ἀπὸ τὸ ἓνα εἶδος ἢ νὰ ἀναζητήσωμεν μετατροπὴ τῆς κατὰ παράδοσιν λειτουργικῆς φράσεως πού συνοδεύει τὴν θεία κοινωνία.

168. Εἰς τὴν εὐχὴν τῆς εὐλογίας τοῦ ἁγίου ἐλαίου τοῦ βαπτίσματος ἀναγινώσκομεν «εἰς ἀπαλλαγὴν κακῶν πάντων τοῖς χριστομένοις αὐτὸ ἐν πίστει ἢ καὶ μεταλαμβάνουσιν ἐξ αὐτοῦ». Διατί ἡ εὐχὴ εἶναι εἰς πληθυντικὸν («χριστομένοις... μεταλαμβάνουσιν») καὶ διατί ὁμιλεῖ περὶ μεταλήψεως τοῦ ἐλαίου («μεταλαμβάνουσιν ἐξ αὐτοῦ»); (Ἐρώτησις Αἰδεσιμ. Ἰ. Πουληῆ).

Ὡς πρὸς τὸ πρῶτο σημεῖο τῆς ἐρωτήσεως, γιὰτι δηλαδὴ ἡ εὐχὴ εἶναι διατυπωμένη εἰς πληθυντικὸν ἀριθμὸν: Τὰ παλαιότερα χειρόγραφα ἔχουν ὄχι μόνον τὴν εὐχὴ αὐτὴ, ἀλλὰ καὶ ἄλλες εὐχὲς καὶ τὰ διακονικὰ τῆς ἀκολουθίας τοῦ ἁγίου βαπτίσματος διατυπωμένα εἰς πληθυντικὸν ἀριθμὸν. Καὶ τοῦτο γιὰτι εἶναι γνωστὸ καὶ ἀπὸ ἄλλες πηγὰς ὅτι εἰς τὸ βάπτισμα προσήρχοντο ὁμαδικῶς οἱ κατηχούμενοι κατὰ τὰς μεγάλας ἑορτάς, ἰδίᾳ τοῦ Πάσχα καὶ τῶν Θεοφανείων. Σήμερα οἱ εὐχὲς ἔχουν μετατραπῆ σὲ ἐνικὸ ἀριθμὸ, ἀλλὰ παρέμεινε τὸ σημεῖο αὐτὸ τῆς εὐχῆς τοῦ ἐλαίου στὴν παλαιὰ του μορφή.

Ὡς πρὸς τὸ δεῦτερο ἐρώτημα: Καὶ τὸ ὕδωρ τοῦ ἁγίου βαπτίσματος καὶ τὸ ἐποριστικὸ ἔλαιον ἠυλογοῦντο κυρίως γιὰ τὴν βάπτισι καὶ τὴν πρὸ τοῦ βαπτίσματος χρῆσι τῶν κατηχουμένων. Ἐχρησιμοποιοῦντο ὅμως παλαιότερα καὶ γιὰ ἄλλες συναφεῖς χρήσεις ἀπὸ τοὺς πιστοὺς. Ἐχομε δηλαδὴ μαρτυρίες ἀπὸ τὰ χειρόγραφα, ὅτι ὁ ἱερεὺς μετὰ τὸν καθαγιασμὸ τοῦ ὕδατος ἐρράντιζε τοὺς παρισταμένους πιστοὺς, ἢ ὅτι ἔπαιρναν στοὺς οἴκους των οἱ πιστοὶ ἁγιασθὲν ὕδωρ καὶ τὸ διατηροῦσαν γιὰ ἁγιασμὸ τῶν οικιῶν των ἢ τῶν κτημάτων των ἢ καὶ γιὰ νὰ πίνουν ἀπὸ αὐτό. Τέτοιαι μαρτυρίες ἔχομε πολλὰ ἀπὸ τὴν παλαιὰ πᾶξι τῆς Ἀνατολικῆς καὶ τῆς Δυτικῆς Ἐκκλησίας. Σὲ μερικὰ μέρη μάλιστα ἀντλοῦσαν ἁγιασμένο ὕδωρ μετὰ τὴν ἔκχυσι σ' αὐτὸ τοῦ ἐλαίου τῶν κατηχουμένων. Ὁ ραντισμὸς καὶ ἡ ἀντλησις ἀπὸ τὸ ἁγιασμένο ὕδωρ τοῦ ἁγίου βαπτίσματος διτηρήθη στὴν Ἐκκλησία μας στὴν ἀκολουθία τοῦ μεγάλου ἁγιασμοῦ, πού εἶναι, ὅπως καὶ ἄλλοτε γράψαμε, ἡ εὐλογία τοῦ ὕδατος τοῦ βαπτίσματος ἐλαφρῶς τροποποιημένη. Ὑπολείμματα τῆς παλαιᾶς αὐτῆς πράξεως γιὰ τὴν ἀ-

Στὸ περιθώριο τῆς Ἁγίας Γραφῆς

ΟΙ ΠΑΤΕΡΕΣ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΚΑΙ Η ΑΓΙΑ ΓΡΑΦΗ

Οἱ Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας, μὲ τὸν βίο τους καὶ τὸν λόγο τους, μᾶς διδάσκουν πῶς νὰ ἀξιοποιοῦμε γιὰ τὴν ψυχὴ μας τὸν θησαυρὸ τῆς ἀλήθειας ποῦ εἶναι ἡ Ἁγία Γραφή.

Ἐγνώριζαν κατὰ βάθος τὴ γραπτὴ θεία Ἀποκάλυψη καὶ ἀπὸ τὰ ζωηφόρα κοιτάσματά της ἀντλοῦσαν φῶς γιὰ τὴ ζωὴ τους καὶ γιὰ τὸ ἔργο τους μέσα στὴν Ἐκκλησία. Στάθηκαν πραγματικὰ — σύμφωνα μὲ τὴν ὠραία εἰκόνα τοῦ ἀ΄ Ψαλμοῦ — «ὡς τὰ ξύλα τὰ πεφυτευμένα παρὰ τὰς διεξόδους τῶν ὑδάτων» τοῦ θείου λόγου καὶ «ἔδωκαν τὸν καρπὸν αὐτῶν ἐν καιρῷ αὐτῶν καὶ τὸ φύλλον αὐτῶν οὐκ ἀπερρήνθη καὶ πάντα ὅσα ἐποίησαν κατευωδῶθησαν» (στίχ. 3).

Ἔτσι οἱ χυμοὶ τῆς σκέψεως, τοῦ αἰσθήματος καὶ τῆς ζωῆς τους προέρχονται ἀπ' αὐτὸ τὸ ἀέριο καὶ πλούσιο πότισμα τοῦ

κολουθία τοῦ ἁγίου βαπτίσματος διακρίνονται στοὺς διαφόρους κώδικας, στὰ διακονικὰ τῶν ὁποίων εὐρίσκεται ἡ αἴτησις «Ἵπὲρ τοῦ γενέσθαι αὐτὰ (τὰ ὕδατα) πρὸς καθαρισμόν ψυχῶν καὶ σωμάτων πᾶσι τοῖς ἀρρομένοις καὶ μεταλαμβάνουσιν ἐξ αὐτῶν». Κάτι ἀνάλογο συνέβαινε καὶ γιὰ τὸ ἔλαιον τῶν κατηχουμένων, τὸ ἐποριστικὸν ἔλαιον. Ἀπὸ τὸν ὑπαινιγμὸν ποῦ ἔχει ἡ εὐχὴ φαίνεται ὅτι ἐχρησιμοποιεῖτο καὶ ἀπὸ τοὺς πιστοὺς ποῦ ἐχρίοντο ἢ μετελάμβαναν ἐξ αὐτοῦ, ὡς «πάσης διαβολικῆς ἐνεργείας ἀποτρόπαιον» καὶ «εἰς ἀπαλλαγὴν κακῶν πάντων». Στὴν Δύσει ἐχρησιμοποιεῖτο καὶ γιὰ ἄλλες τελετουργικὰς ἀνάγκες, ὅπως ἐπὶ παραδείγματι γιὰ τὴν χρῆσιν τῶν χειροτονουμένων ἱερέων καὶ τῶν ἐγκαινιζομένων ἁγίων τραπεζῶν καὶ τῶν κωδῶνων τῶν ναῶν. Ἴσως μᾶς παραξενεῦει σήμερα ἡ πόσις τοῦ ἐλαίου (καὶ μεταλαμβάνουσιν). Εἶναι ὅμως γνωστὸ ὅτι παλαιότερα οἱ πιστοὶ ἐπιναν γιὰ ἁγιασμό των ἀπὸ ἡγιασμένο ἔλαιον. Αὐτὸ ἐξ ἄλλου μαρτυρεῖται καὶ ἀπὸ τὴν εὐχὴ τῆς ἀρτοκλασίας («τὸν σῖτον, τὸν οἶνον καὶ τὸ ἔλαιον... καὶ τοὺς ἐξ αὐτῶν μεταλαμβάνοντας πιστοὺς ἁγιάσον»).

έσωτερικοῦ τοῦ ἀνθρώπου. Ἔτσι καρποφόρησαν μέσα στὸν μυστικὸ παράδεισο τῆς Ἐκκλησίας καὶ τὸ φύλλωμα τοῦ κηρύγματος τους, — κηρύγματος πράξεων καὶ διδασκαλίας — ἔμεινε ἀθάνατο. Ὅλα ὅσα ἐπεχείρησαν, τὰ ἔφεραν σὲ αἴσιο πέρας, γιατί εἶχαν πηγὴ ἐμπνεύσεως τῆ Γραφῆς, γιατί τὰ σχεδίαζαν καὶ τὰ ἐπραγματοποιούσαν μὲ ὁδηγὸ τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον, τὸ Κύριον καὶ ζωοποιόν. Ὁ Κύριος «ἠγάθυνε τοῖς ἀγαθοῖς καὶ εὐθέσι τῆ καρδίᾳ» (Ψαλμ. ρκδ' 4), εὐλόγησε καὶ ἔδωσε τῆ συμπάραστασή του σ' αὐτὲς τίς γεμάτες ἀπὸ τὸ Πνεῦμα του μεγάλες καρδιές, ποὺ ἄλλη πυξίδα δὲν εἶχαν παρὰ τὸν πόθο τους γιὰ τὸν Θεὸ καὶ γιὰ τὰ τοῦ Θεοῦ. Καὶ γνωρίζοντας ὅτι «πᾶς ὃς οὐ μὴ μάθῃ δικαιοσύνην ἐπὶ τῆς γῆς, ἀλήθειαν οὐ μὴ ποιήσει» (Ἠσ. κστ' 10), μαθήτευαν ἀδιάκοπα, μὲ ἀκόρεστη δίψα, στὴ Γραφῆ καὶ ἀπ' αὐτὴ ταμίευσαν μέσα τους τῆ σωτήρια ἀλήθεια καὶ τῆ σκορποῦσαν καὶ στοὺς ἄλλους, στὸν λαὸ τοῦ Θεοῦ.

Ἄν ἀναδειχθῶσαν ποιμένες καὶ διδάσκαλοι τῆς Ἐκκλησίας ἀπαράμιλλοι, αὐτὸ τὸ χρωστοῦσαν στὸ ὅτι προσάρμοζαν τὰ βήματα τους σ' ἐκεῖνα τοῦ Ἀρχιποίμενος Χριστοῦ καὶ στὸ ὅτι ὑπῆρξαν ἰσόβιοι μαθηταὶ τῶν Προφητῶν καὶ τῶν Ἀποστόλων, φοιτῶντας νύχτα καὶ μέρα (Ψαλμ. α' 2) στὴ σχολὴ τῆς Γραφῆς.

Οἱ Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας, ὅπως τὸ βλέπουμε καθαρὰ στὸ συγγραφικὸ τους ἔργο, ποὺ διασώθηκε σὰν πολύτιμη πνευματικὴ προίκα τῆς χριστιανωσύνης, ὄχι μονάχα κατεῖχαν μὲ ἰλιγγιώδη ἀκρίβεια τὸ γράμμα τῆς θείας Ἀποκαλύψεως, ἀλλὰ καὶ ἀνέπνεαν καὶ ζοῦσαν μέσα στὸ πνεῦμα της, κρατῶντας τῆ ζωὴ τους μέσα σ' αὐτὸ καὶ ἠνιοχῶντας τὴ σύμφωνα μ' αὐτὸ, ἀλφαδιάζοντας τὸν βίον τους πάνω σὲ ὅ,τι ἡ Γραφὴ τοὺς πρόσταζε, πάνω δηλαδὴ στὸ ἅγιο θέλημα τοῦ Κυρίου.

Ἔτσι, παρὰ τὸ ὅτι ἀρκετοὶ ἀπ' αὐτοὺς εἶχαν καὶ θύραθεν μόρφωση πολὺ μεγάλη, ὑπῆρξαν ὅλοι, κατ' ἐξοχὴν καὶ κυρίως, «διδασκοὶ Θεοῦ» (Ἰω. στ' 45), ὅπως πρέπει νὰ εἶναι — καὶ νὰ τὸ ἔξῃ σὰν βασικὸ γνῶρισμά του — κάθε ἀναγεννημένος ἐν Χριστῷ ἄνθρωπος, κάθε χριστιανὸς ἄξιος τοῦ ὀνόματος. Καὶ σὰν τέτοιοι, μαζί μὲ τὴ δική τους, τὴν προσωπικὴ τους σωτηρία, ἐξησφάλισαν καὶ ἐξασφαλίζουν στοὺς αἰῶνες — χάριη στὸ παράδειγμα καὶ τῆ συγγραφικὴ τους κληροδοσία — τὴ σωτηρία πολλῶν ἄλλων, ἔχοντας ἀναδειχθῆ διδάσκαλοι τῆς Ἐκκλησίας αἰώνιοι.

Σὲ ὅσα κήρῶζαν καὶ ἔγραψαν, δὲν βλέπουμε τίποτε ἄλλο παρὰ μιὰ ἀπέραντη, ἄμεση ἢ ἔμμεση, ἐρμηνεία τῆς Γραφῆς, μιὰ φωταγωγικὴ εἰσαγωγή μας στὰ ζωοποιὰ βάθη της, ἕνα ἀφυπνι-

«στικὸ καὶ ἐποικοδομητικὸ ὑπόμνημα στὸν λόγο τοῦ Θεοῦ, μιὰ κίνηση ἀπὸ τὴ Γραφή, διὰ τῆς Γραφῆς, πρὸς τὴ Γραφή. Ἐκλουθῶντας τοὺς Πατέρες, μελετῶντας τους, ἐρχόμαστε πλησιέστατα στὴν καρδιά τῆς Γραφῆς, τὴν οἰκειωνόμαστε, τὴν κάνουμε κτῆμα τῆς ψυχῆς ἀκέραιο καὶ ἀσφαλές. Ἐποικρογραφούμε τὸν ἐσῶτερο νοηματικὸ της πλοῦτο. Ἐναπνέουμε τὰ μυστικά της ἀρώματα. Κατακτᾶμε τὴν ὁμορφιά της καὶ τὴ δόξα της, ποὺ εἶναι «ἔσωθεν» ἀντιληπτές, ἕνα βαθὺ μυστήριον.

Γιὰ τὸν ὀρθόδοξο πιστό, ἡ μελέτη τῆς Γραφῆς ἔχει σὰν ἀπαραίτητο καὶ σπουδαῖο πλαίσιο τὰ βοηθήματα, ποὺ παρέχει ἡ πατερικὴ γραμματεία. Τὰ βοηθήματα αὐτά, ἐκτὸς ἀπὸ τὴ διεισδυτικὴ τους δύναμη καὶ τὴν πλούσια ἐρμηνεῖα, περιλαμβάνουν καὶ τὸ ἐχέγγυο τῆς ὀρθοδόξου εὐστάθειας, προφυλάγοντας τὸ πνεῦμα τοῦ ἀναγνώστη ἀπὸ ὀλισθήματα πρὸς τὴν πλάνη. Μὲ τοὺς Πατέρες χειραγωγούς, ἡ Γραφή «κεῖται», γιὰ μᾶς, «εἰς ἀνάστασιν» καὶ ὄχι «εἰς πῶσιν» (Λουκ. β' 34). Γιατί, ὅπως εἶναι γνωστὸ στὸν καθένα, ἡ ἐντρυφήση στὴ Γραφή, χωρὶς ὠρισμένες προϋποθέσεις, δὲν εἶναι πάντα ὁπωσδήποτε ἐπικερδής. Ἡ αἴρεση καταδοκεῖ σὲ κάθε βῆμα, ἐξαρτώμενη ἀπὸ τὴν παρεξήγηση, ἀπὸ τὴν ἀπατηλὴ ἀντίληψη, ἀπὸ τὴν ὑποκειμενικὴ κρίση. Οἱ Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας, λοιπόν, μᾶς προφυλάσσουν ἀπὸ ἕνα τέτοιο κίνδυνο, τειχίζοντας, μὲ τὴ φωτεινὴ τους διδασκαλία, τὴν σκέψη μας καὶ ἀποτρέποντας τὸν κρημνισμό της στὶς ἀβύσσους τῆς κακοδοξίας. Παράλληλα δέ, μᾶς τονώνουν καὶ μᾶς ἐνισχύουν τὸ ὀρθόδοξο φρόνημα, κάνοντάς μας ἱκανοὺς νὰ «ὀρθοτομοῦμε τὸν λόγο τῆς ἀλήθειας» καὶ ἀπὸ μόνοι μας, σὰν ζῶντα καὶ ὑγιᾶ μέλη τῆς Ἐκκλησίας.

Ἡ πατερικὴ βιβλικὴ ἐρμηνεῖα διασαφεῖ καὶ προβάλλει κάθε πραγματικότητα ἀπὸ ὅσες κλείνει μέσα της ἡ Γραφή, ἀλλὰ κυρίως εἶναι πνευματικὴ ἐρμηνεῖα, δηλαδὴ ἀποβλέπει στὴν ψυχικὴ ὠφέλεια. Αὐτὸς εἶναι ὁ ἀνώτερος καὶ πιὸ καίριος ἀπὸ τοὺς σκοποὺς τῆς βιβλικῆς ἐρμηνείας. Ἡ Γραφή δὲν εἶναι ἕνα φιλολογικὸ μνημεῖο, ποὺ ἡ μελέτη του ἐρχεται νὰ ἀποκριθῇ στὶς περιέργειες τοῦ «σαρκικοῦ» ἀνθρώπου, ἀλλὰ ἡ ἀποκάλυψη ὑψίστων πνευματικῶν ἀληθειῶν, συνδεδεμένων μὲ τὴν ἀναγέννηση τοῦ ἀνθρώπου, μὲ τὴ θέωσή του. Αὐτὸς εἶναι ὁ οὐσιώδης σκοπὸς τῆς μελέτης τῆς Γραφῆς, τόσο γιὰ τὸν ἀπλοῖκὸ ἀναγνώστη της, ὅσο καὶ γιὰ τὸν πιὸ μορφωμένο. Οἱ Πατέρες, λοιπόν, τῆς Ἐκκλησίας, ἀδιάφορα πρὸς τὶς νεώτερες προόδους τῶν βιβλικῶν ἐπιστημῶν, ἐξακολουθοῦν νὰ ἔχουν κύρος καὶ χρησιμότητα πάνω ἀπὸ κάθε συνηθισμένο μέτρο, γιὰτὶ ἀνταποκρίνονται στὸν αἰῶ-

νιο οὐσιώδη αὐτὸν σκοπὸ καὶ μάλιστα κατὰ τρόπο ἄφθαστα-
πλήρη καὶ γνήσιο. Ἐν, ἀπὸ τὸν καιρὸ τους καὶ ἐδῶθε, ἡ ἐπι-
στήμη προχώρησε πολὺ, ἡ πνευματικὴ κομιδὴ τῶν Πατέρων
ἀπὸ τῆ Γραφῆ παραμένει ἀξεπέραστη σὲ ὄγκο καὶ ποιότητα καὶ
ἡ Ἐκκλησία πάντα θὰ τρέφεται ἀπ' αὐτὴν καὶ πάντα θὰ καθοδη-
γῆται ἀπ' αὐτή.

ΒΑΣ. ΜΟΥΣΤΑΚΗΣ.

Π Ε Ρ Ι Ε Χ Ο Μ Ε Ν Α

Κων. Γ. Μπόνη, Καθηγητοῦ Πανεπιστημίου, Συμπόσιον Πατέρων -
Κλήμεντος Ρώμης πρὸς Κορινθίους ἐπιστολὴ Α'. — Ἐπίκαιρα. — Εὐαγγ-
γέλου Δ. Θεοδώρου, Καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, Ἡ ἀντι-
μετώπισις τῶν θλίψεων. — Ἰωάννου τῆς Κρονστάδης, Σκέψεις γιὰ τὴν
Ὁρθόδοξο Λατρεία. Μετάφρασις Ἀρχιμ. Μελετίου Καλαμαρά. — Τὰ νέα
Ἰδρύματα τῆς Ἐκκλησίας διὰ τοὺς Κληρικούς. — Πρωτοπρεσβ. Ἐλευθε-
ρίου Πετριτσπούλου, Ὁ ἱερεὺς τοῦ νοσοκομείου. — Ἰωάννου Χρυσό-
στόμου, Ἡ ἀλήθεια τοῦ Εὐαγγελίου ἀναδίδεται σάν φῶς λαμπρὸ ἀπὸ τὴν
Ἀνάστασι τοῦ Χριστοῦ. Ἀπόδοσις Θεοδόση Σπεράντσα. — Φ., Ἀπαν-
τήσεις σὲ λειτουργικὰς, κανονικὰς καὶ ἄλλας ἀπορίες. — Βασ. Μουστάκη,
Οἱ Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας καὶ ἡ Ἁγία Γραφή.

* * *

Ἐκ τοῦ Τυπογραφείου τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας, Ἰασιῶ 1, Ἀθῆναι.